СОВЕТ ИТТИФОҚИ КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИНИНГ XXV СЪЕЗДИ

БУТУН ДУНЁ ПРОЛЕТАРЛАРИ, БИРЛАШИНГИЗ!

СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ

ЎЗБЕКИСТОН КП МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ, ЎЗБЕКИСТОН ССР ОЛИЙ СОВЕТИ ВА МИНИСТРЛАР СОВЕТИ ОРГАНИ

ГАЗЕТА 1918 ЙИЛ 21 ИЮНДАН ЧИҚА БОШЛАГАН | № 50 (16.436). | 2 март, 1976 йил, сешанба | Баҳоси 3 тийин.

КПСС XXV съезди ўз ишини давом эттирмоқда

КПСС XXV съезди партия Марказий Комитетининг сиёсий йўли ва амалий фаолиятини тўла-тўкис маъқуллади.

КПСС МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИНИНГ ҲИСОБОТИ ҲАМДА ИЧКИ ВА ТАШҚИ СИЁСАТ СОҲАСИДА ПАРТИЯНИНГ НАВБАТДАГИ ВАЗИФАЛАРИ ТЎҒРИСИДА ЎРТОҚ Л. И. БРЕЖНЕВ ДОКЛАДИ ЮЗАСИДАН СОВЕТ ИТТИФОҚИ КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИ XXV СЪЕЗДИНИНГ

РЕЗОЛЮЦИЯСИ

Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг XXV съезди КПСС Марказий Комитетининг Ҳисоботини ҳамда ички ва ташқи сиёсат соҳасида партиянинг навбатдаги вазифалари тўғрисида КПСС Марказий Комитети Бош секретари ўртоқ Л. И. Брежнев докладини тинглаб ва муҳокама этиб, қарор қилади:

1. Партия Марказий Комитетининг сиёсий йўли ва амалий фаолияти тўла-тўкис маъқуллансин.

2. КПСС Марказий Комитетининг Ҳисобот доклади маъқуллансин ҳамда барча партия ташкилотларига ўртоқ Л. И. Брежневнинг КПСС Марказий Комитети номидан қилган Ҳисобот докладида илгари сурилган қоида ва вазифаларга ўз ишларида амал қилиш таклиф этилсин.

КПСС МАРКАЗИЙ РЕВИЗИЯ КОМИССИЯСИНИНГ ҲИСОБОТИ ЮЗАСИДАН КПСС XXV СЪЕЗДИНИНГ

ҚАРОРИ

КПСС Марказий Ревизия комиссиясининг ҳисоботи тасдиқлансин.

ЎРТОҚ Л. И. БРЕЖНЕВНИНГ 1976 ЙИЛ 1 МАРТДА СЎЗЛАГАН ЯКУНЛОВЧИ НУТҚИ

Делегат ўртоқлар!

Партия Марказий Комитетининг Ҳисобот докладини муҳокама қилишда барча республикаларнинг вакиллари—Марказий Комитетларнинг секретарлари, область комитетларининг секретарлари қатнашдилар, ишчилар, колхозчилар, зиёлиларимиз сўзга чиқдилар. Партия ички ва ташқи сиёсатининг жуда кўп масалалари ҳақида гапирилди. Биз сайлайдиган Марказий Комитетнинг янги состави бу ерда айтилган мулоҳазаларни диққат-эътибор билан ўрганиб чиқишиб, ўз ишида ҳисобга олишига шак-шубҳа қилмаса бўлади.

Ҳозир эса музокараларнинг умумий йўналиши тўғрисида гапирар эканмиз, менинг фикримча, уч асосий моментга тўхталиб ўтиш керак.

Аввало, зўр мамнуният билан шуни айтиш мумкинки, бу минбардан туриб сўзга чиққан съезд делегатларининг ҳаммаси Марказий Комитетнинг сиёсий йўлини ва амалий фаолиятини якдиллик билан маъқуллadилар. **(Давомли қарсаклар).**

Марказий Комитет докладида келажакка мўлжаллаб берилган йўл ҳам тўла равишда қўллаб-қувватланди. **(Давомли қарсаклар).**

Бу эса, ўртоқлар, бу ерда биз ҳаммамиз иродасини ифодалаб турган кўп миллионли партиямиз ўзининг XXV съездига ғоявий ва сиёсий жиҳатдан жипслашган, бирлашган ҳолда келганлигидан далолат бериб турибди. **(Қарсаклар).**

Музокаралар ғоят конструктив, ишчанлик руҳида ва принципиал характерда бўлганлигини қайд қилиб ўтмасдан бўлмайди.

Ўтган беш йиллик якунлари жиддий анализ қилинди; партия билан мамлакатнинг ҳозирги аҳволи ва келажаги тўғрисида ўйлаб қўйилган фикрлар айтилди; ривожланишимизнинг кўпгина проблемаларига доир чуқур диққат-эътиборга сазовор таклифлар киритилди; ўз фаолиятимизга ўз-ўзини танқид нуқтаи назаридан, талабчанлик билан ёндошилди, — бу ерда сўзланган нутқларнинг асосий хусусияти менимча, мана шулардан иборат.

Бу эса бутун партияда бўлгани каби съездда ҳам коммунистларга муносиб ижодий иш услуби ҳукмронлик қилаётганлигидан далолат беради **(Қарсаклар).** Пролетар интернационализми тўғрисида **(қарсаклар)**, халқлар дўстлиги ва тинчлик учун кураш тўғрисида айтилган сўзлар якдиллик билан баралла янгради **(қарсаклар).** Бу—бизнинг сиёсатимиздир ва биз бу сиёсатдан чекинмаймиз. **(Қарсаклар).**

Сўзга чиққанлар ғоят зўр оптимизм билан гапирганликларини, улардаги ишонч, муайян мақсадга интилиш аён бўлиб турганлигини қайд қилмасдан ўтиб бўлмайди. Бу—ишимизнинг муваффақият қозонишига қатъий ишончнинг натижасидир. Бу—планларимиз реаллигининг натижасидир, модомики, партия ўзининг коллектив ақл-идроки билан мақсадни белгилаб бераётган экан, ўз олдига ва бутун мамлакат олдига вазифалар қўяётган экан, бу мақсадлар албатта рўёбга чиқиши, бу вазифалар албатта ҳал этилиши тушиниб турилганлигининг натижасидир. **(Гулдурос, давомли қарсаклар).**

Ҳисобот докладига юксак баҳо берган ҳамма ўртоқлардан миннатдорман. Бу ерда Марказий Комитетимиз

ва Сиёсий бюро шаънига, менинг шаънимга чет эллик дўстларимиз ҳам яхши сўзлар айтишди. Бироқ, қўлга киритилган ютуқларни раҳбар партия органларининг ҳам, шунингдек барча партия комитетлари ва партия ташкилотларининг ҳам коллектив суратда қилаётган ишларининг, биргаликда сарфлаган куч ва ғайратларининг натижаси деб қарасак, тўғри иш қилган бўламиз. **(Қарсаклар).**

Агар биз эришилган натижаларга муносиб баҳо бериб, диққат ва эътиборимизни бизда ҳали ҳам мавжуд камчиликларга, ҳал этилмаган вазифаларга қаратсак, тўғри иш қилган бўламиз, ленинча иш кўрган бўламиз.

Ишга худди мана шундай ёндошиш коммунистларнинг ва бутун халқимизнинг сиёсий активлигини ва ижодий ғайратини ўстиришга ҳаммадан кўра яхшироқ ёрдам беради, деб айтсак съезд делегатлари бу фикрга қўшиладилар, деб ўйлайман. **(Давомли қарсаклар).**

Шу билан сўзимни тамомлашга ижозат бергайсиз. Марказий Комитет доклади юзасидан бўлган музокараларнинг характери ва мазмуни бундан кўра кенгроқ якунловчи сўз айтишимга эҳтиёж қолдирмайди, деб ўйлайман. **(Гулдурос, давомли қарсаклар. Ҳамма ўрнидан туради. Залда овация гулдирайди. «Ура!», «КПССга шон-шарафлар!», «Ленинчи Марказий Комитетга шон-шарафлар!» деган хитоб сўзлари янграйди).**

ИНФОРМАЦИОН БИЛДИРИШ

Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг навбатдаги XXV съезди 1 март куни Москвада, Кремлнинг Съездлар саройида ўз ишини давом эттирди.

Съезднинг эрталабки мажлисида КПСС Марказий Комитетининг Ҳисоботи ва Марказий Ревизия комиссиясининг ҳисоботи юзасидан музокараларни тўхтатиш тўғрисида қарор қабул қилинди.

Съезд делегатлари ва меҳмонлари томонидан қизғин кутиб олинган Совет Иттифоқи Коммунистик партияси Марказий Комитетининг Бош секретари ўртоқ Л. И. Брежнев якунловчи нутқ сўзлади. Нутқ тугагандан кейин залда гулдурос, давомли қарсаклар бошланади. Ҳамма ўрнидан туради. Гулдурос қарсаклар янграйди. «Ура!», «КПССга шон-шарафлар!», «Ленинчи Марказий Комитетга шон-шарафлар!» хитоб сўзлари янграйди.

Съезд «КПСС Марказий Комитетининг Ҳисоботи ҳамда ички ва ташқи сиёсат соҳасида партиянинг навбатдаги вазифалари» ҳақидаги доклад юзасидан якдиллик билан резолюция қабул қилди. КПСС Москва шаҳар комитетининг биринчи секретари ўртоқ В. В. Гришин съезд тузган комиссия номидан шу резолюция лойиҳасини киритди.

КПСС XXV съезди партия Марказий Комитетининг сиёсий йўли ва амалий фаолиятини бутунлай ва тўла-тўкис маъқуллади. Съезд КПСС Марказий Комитетининг Ҳисобот докладини маъқуллади ҳамда барча партия ташкилотларига ўртоқ Л. И. Брежневнинг КПСС Марказий Комитети номидан қилган Ҳисобот докладида илгари сурилган қоида ва вазифаларга ўз ишларида амал қилишни таклиф этди.

Съезд КПСС Марказий Ревизия комиссиясининг ҳисоботини бир овоздан тасдиқлади.

КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси аъзолигига кандидат, КПСС Марказий Комитетининг секретари ўртоқ Б. Н. Пономарев съезд президиуми топшириғига мувофиқ КПСС XXV съездининг «Империализм ва реакция маҳбусларига озодлик!» деб аталган баёноти лойиҳаси текстини ўқиб беради. Баёнот бир овоздан қабул қилинади.

Съезд иши давом этаётган кунларда мамлакатнинг ҳамма томонларидан унинг номига жуда кўп табрикномалар, қутловлар, рапортлар, хатлар келиб турибди, буларда партиянинг ички ва ташқи сиёсати, КПСС XXV съездининг иши бутун халқ томонидан қувватланиб, маъқулланаётганлиги изҳор этилади.

* * *

Кечқурунги мажлисда съезд делегатлари ва меҳмонлари томонидан самимий кутиб олинган СССР Министрлар Советининг Раиси ўртоқ А. Н. Косигин «1976—1980 йилларда СССР халқ хўжалигини ривожлантиришнинг асосий йўналишлари» тўғрисида доклад қилди.

Сўнгра делегатлар ва меҳмонлар томонидан самимий кутиб олинган Аргентина Коммунистик партиясининг Бош секретари Херонимо Арнедо Альварес, АҚШ Коммунистик партиясининг Бош секретари Гэс Холл, Ироқ Коммунистик партияси Марказий Комитетининг биринчи секретари Азиз Муҳаммад, Буюк Британия Коммунистик партиясининг Бош секретари Гордон Макленнан, Ироқ Араб социалистик Уйғониш партияси раҳбарлигининг аъзоси Зайд Хайдар ўртоқлар съездни табрикладилар. Уларнинг нутқлари гулдурос, давомли қарсаклар билан кутиб олинди.

Коммунистик ва миллий-демократик партияларнинг вакиллари: Австралия Социалистик партиясининг Бош секретари Питер Саймон, Боливия Коммунистик партияси Марказий Комитетининг биринчи секретари Хорхе Колле, Бразилия Коммунистик партияси Марказий Комитетининг Бош секретари Луис Карлос Престес, Гайана Халқ прогрессив партиясининг Бош секретари Чедди Жаган, Гваделупа Коммунистик партияси Марказий Комитетининг Бош секретари Ги Данент, Кипр Меҳнаткаш халқ прогрессив партиясининг Бош секретари Эзекиас Папаноанну, Коста-Рика Халқ авангарди партияси Марказий Комитетининг Бош секретари Мануэл Мора, Ливан Коммунистик партияси Марказий Комитетининг Бош секретари Никола Шауи, Люксембург Коммунистик партиясининг Раиси Доминик Урбани, Мартеника Коммунистик партияси Марказий Комитети сиёсий бюросининг аъзоси Рене Мениль, Швейцария Меҳнат партиясининг Раиси Жан Венсан, Фаластин Озодлик ташкилоти ижроия комитетининг аъзоси Фаррух Каддуми, Танганьика африкаликлар Миллий иттифоқи миллий ижроия комитетининг аъзоси Тану ва Афра-шерозий партияси бирлашган делегациясининг бошлиғи Абдулнуру Сулаймон, Жанубий Африка африкаликлар Миллий конгресси президенти вазифасини ижро этувчи Оливер Тамбо ўртоқлар 1 мартда бўлиб ўтган Москва шаҳар партия активи йиғилишларида сўзга чиқиб, КПСС XXV съездини табрикладилар.

ЎРТОҚ Л. И. БРЕЖНЕВ ЎРТОҚ Э. БЕРЛИНГУЭР БИЛАН УЧРАШДИ

1 март куни тушдан кейин КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари ўртоқ Л. И. Брежнев Италия Компартиясининг Совет Иттифоқи Коммунистик партияси XXV съездидаги делегациясига бошчилик қилаётган Италия Коммунистик партиясининг Бош секретари ўртоқ Э. Берлингуэр билан учрашди. Учрашувда КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, КПСС Марказий Комитетининг секретари ўртоқ М. А. Суслов, КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси аъзолигига кандидат, КПСС Марказий Комитетининг секретари ўрток Б. Н. Пономарев иштирок этдилар. Суҳбат дўстлик ва ҳамжиҳатлик вазиятида ўтди.

Суҳбат чоғида Л. И. Брежнев, М. А. Суслов, Б. Н. Пономарев ва Э. Берлингуэр ўртоқлар КПСС билан ИКПнинг фаолияти тўғрисида бир-бирларига ахборот бердилар, халқаро аҳволнинг, жаҳон коммунистик ва ишчилар ҳаракатининг актуал проблемалари хусусида, шунингдек иккала томонни қизиқтирувчи бошқа масалалар хусусида фикрлашиб олдилар.

Тинч-тотув яшаш йўлидаги, сиёсий ва ҳарбий соҳалардаги кескинликни юмшатишда янги силжишга эришиш йўлидаги ҳамда Европа ва бутун дунёнинг барча мамлакатлари ўртасидаги ҳар тарафлама ҳамкорлик йўлидаги курашда Коммунистик ва Ишчи партияларнинг, миллий озодлик кучларининг ҳамда барча демократик ва тинчликсевар кучларнинг ташаббусини ривожлантиришнинг аҳамияти алоҳида таъкидлаб ўтилди. Кескинликни юмшатишни ривожлантириш ҳамма халқларнинг миллий мустақилликка бўлган ҳуқуқларини қарор топтириш учун, меҳнаткашларнинг кураши учун, демократия ва социал тараққиёт учун анча қулай шарт-шароитлар яратиб беради, деган умумий фикр изҳор этилди.

Музокаралар давомида ҳар иккала томоннинг иккала партия интернационалистик ҳамкорлигини қардошларча дўстлик ва улардан ҳар бирининг мустақиллигини хурматлаш асосида бундан буён ҳам кенгайтириш истагида эканлиги таъкидланди. Ҳар иккала партия бундан буён ҳам сиёсий, иқтисодий ва маданий соҳаларда Совет Иттифоқи билан Италия ўртасидаги анъанавий дўстона алоқаларни ва ҳамкорликни ривожлантириш учун ҳаракат қилаберниш ниятидадирлар.

Учрашувда КПСС Марказий Комитети Бош секретарининг ёрдамчиси ўртоқ А. И. Блатов ҳозир бўлди.

СССР Олий Совети Президиумининг Фармони

УЗБЕКИСТОН КОМПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИ НАШРИЁТИНИНГ БОСМАХОНАСИНИ МЕҲНАТ ҚИЗИЛ БАЙРОҚ ОРДЕНИ БИЛАН МУКОФОТЛАШ ТЎҒРИСИДА

Тўққизинчи беш йиллик топшириқларини бажаришда эришган муваффақиятлари учун **Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг босмахонаси Меҳнат Қизил Байроқ** ордени билан мукофотлансин.

**СССР Олий Совети Президиумининг Раиси
Н. ПОДГОРНИЙ.**

**СССР Олий Совети Президиумининг Секретари
М. ГЕОРГАДЗЕ.**

Москва, Кремль, 1976 йил, 27 февраль.

1976—1980 ЙИЛЛАРДА СССР ХАЛҚ ХЎЖАЛИГИНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ АСОСИЙ ЙЎНАЛИШЛАРИ

СССР Министрлар Совети Раиси ўртоқ А. Н. КОСИГИНнинг 1976 йил 1 мартдаги доклади

Делегат ўртоқлар!

Съездимиз партиянинг бутун кўп қиррали ишида КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари Леонид Ильич Брежнев съездга Ҳисобот докладида илгари сурган қоида ва вазифаларга амал қилиш тўғрисида баланд руҳ билан, тўла якдиллик вазиятида бугун қарор қабул қилди. Бу қарор партияни совет жамияти ҳаётининг ҳамма соҳаларида ижодий фаолиятнинг кенг марксча-ленинча программаси билан қуроллантиради, чунки Ҳисобот докладида ҳозирги босқичда партия иқтисодий ва социал сиёсатининг туб ва актуал проблемалари ҳар томонлама ишлаб чиқилган, КПСС ички ва ташқи сиёсатининг келгусидаги асосий йўналишлари белгилаб берилган. Бу партиявий ҳужжат коммунистик қурилиш назарияси ва практикасига қўшилган буюк ҳиссадир.

КПСС Марказий Комитети 1976—1980 йилларда СССР халқ хўжалигини ривожлантиришнинг асосий йўналишлари лойиҳасини съездга тақдим этди. Партиянинг иқтисодий ва социал сиёсатига мувофиқ лойиҳада мамлакатимизда коммунизмнинг моддий-техника базасини барпо қилишни давом эттириш программаси баён қилинган.

Партиянинг аввалги съездидан бери ўтган беш йил КПСС XXIV съезди белгилаб берган сиёсий йўлнинг илмий асосланганлиги ва юксак самарадорлигини тўла-тўкис тасдиқлади. Халқ хўжалигида янги катта муваффақиятларга эришилди. Меҳнаткашларнинг коммунистик онглилиги, ишлаб чиқаришдаги ва жамоат ишларидаги активлиги ошди. Социалистик давлат мустаҳкамланди. Кўп миллатли Ватанимиз халқларининг қардошларча ҳамкорлиги янада ривож топди. Партия билан халқнинг бирлиги бузилмасдир.

Халқаро ишларда социалистик ҳамдўстлик мамлакатлари билан алоқалар ва ҳамкорлик ҳар тарафлама кенгайтирилганлиги, уларнинг жипслиги ва бирлиги мустаҳкамланганлиги совет халқини ғоят мамнун этмоқда. Совет Иттифоқини Варшава шартномаси ва Ўзаро Иқтисодий Ёрдам Кенгашидаги давлатлар: Болгария, Венгрия, Германия Демократик Республикаси, Куба, Монголия, Польша, Руминия, Чехословакия билан, шунингдек Югославия Социалистик Федератив Республикаси, Вьетнам Демократик Республикаси, Корея Халқ Демократик Республикаси билан бирлаштириб турган дўстлик алоқалари янада кўпроқ мустаҳкамланди.

Партия XXIV съезди қабул қилган Тинчлик программасининг асосий қоидалари муваффақиятли амалга оширилганлиги мамлакатимиз учун, ер куррасидаги ҳамма халқлар учун жуда катта аҳамиятга эга бўлди. Жаҳон социализмининг позициялари янада мустаҳкамланганлигида, халқаро вазиятда рўй берган катта ижобий ўзгаришларда, Совет Иттифоқининг бошқача социал системадаги кўпгина мамлакатлар билан муносабатлари яхшиланганлигида — шуларнинг ҳаммасида Совет Иттифоқи ленинча ташқи сиёсатининг активлиги, тинчликсеварлиги ва синфий характери намоён бўлди. СССРнинг, социалистик ҳамдўстлик мамлакатларининг, барча тинчликсевар халқлар ва давлатларнинг куч-ғайратлари туфайли дунёдаги кескинликни юмшатиш жараёни чуқурлашиб бормоқда.

Ўтган йиллардаги муваффақиятлар ва ютуқлар партиянинг жамиятимиз ҳаётидаги раҳбарлик роли кучайганлигининг, унинг халқаро обрў-эътибори мустаҳкамланганлигининг бевосита натижасидир.

Съезд қарорида КПСС Марказий Комитетининг Ҳисобот доклади юзасидан делегатлар сўзлаган нутқларда Марказий Комитет, унинг Сиёсий бюросининг ўтган даврдаги фаолияти юксак баҳоланди. Партиянинг келажак учун белгилаган йўли тўла-тўкис маъқулланди. Съезд делегатлари бутун партиямизнинг фикрини ифодалаб. Марказий Комитет, унинг замонамиз атоқли Сиёсий арбоби, КПСС Марказий Комитети Бош секретари Леонид Ильич Брежнев бошчилигидаги Сиёсий бюроси КПССнинг бутун ички ва ташқи сиёсатини принципиал марксизм-ленинизм позицияларида туриб, зўр ғайрат ва собитқадамлик билан ишлаб чиқиш ва муваффақиятли амалга оширишни таъминлаётганликларини якдиллик билан қайд этмоқдалар. Партия Марказий Комитетининг «1976—1980 йилларда СССР халқ хўжалигини ривожлантиришнинг асосий йўналишлари» тўғрисида съезд муҳокамасига тақдим этган лойиҳаси фикримизнинг янги исботидир. Бу лойиҳа партия ташкилотларида, меҳнаткашларнинг йиғилишларида, матбуотда кенг муҳокама қилинганлиги маълум. Бу — иқтисодий ва социал сиёсатимиз, мамлакат халқ хўжалигини ривожлантириш истиқболлари ва йўллари масалаларининг чинакам умумхалқ муҳокамаси бўлди. Бизнинг социалистик жамиятимиз, Владимир Ильич Ленин таъбири билан айтганда, «Ҳамма ишлар тўғрисида фикр юрита оладиган ва ҳамма ишни онгли равишда қиладиган» омманинг онглилиги билан кучлидир. Асосий йўналишлар лойиҳаси муҳокамасининг бутун бориши давомида Лениннинг бу фикри алоҳида куч билан тасдиқланди, шу муҳокама давомида меҳнаткашлар коммунистик қурилишнинг кўпдан-кўп мураккаб ва ҳаётий муҳим масалалари хусусидаги ўз фикрларини айтиб, партия билан халқнинг умумий иши муваффақиятидан ғоят манфаатдор эканликларини олдимизда турган вазифаларни чуқур тушуниш асосида намойиш қилдилар. Бу — социалистик демократизм таъсирчанлигининг яққол ва ишончли намунасидир, социалистик демократизмнинг буржуа демократиясидан тубли афзалликларидан биридир. Капиталистик дунёда буржуа демократиясининг синфий характери чекланганлиги ҳамда бутун жамиятни жипслаштирувчи сиёсий ва социал-иқтисодий мақсадлар йўқлиги сабабли унинг биронта мамлакатида ҳам бундай бўлиши мумкин эмас.

Асосий йўналишлар ҳамма жойда корхоналар, қурилишлар, колхоз ва совхозларнинг ишлари билан узвий боғланган ҳолда муҳокама этилди. Министрликлар, идоралар, бошқа хўжалик органлари ишлаб чиқаришни ташкил этишдаги камчиликларни тугатишга, ишлаб чиқариш қувватларидан фойдаланишни яхшилашга кўпроқ эътибор берсинлар, деган масалалар ўртага қўйилди: замонавий машиналар, асбоб-ускуналар, приборлар, айниқса қишлоқ хўжалик ишлаб чиқариши учун керакли машиналарнинг комплексларини тезроқ яратиш зарурлиги қаттиқ таъкидлаб ўтилди.

Қишлоқ хўжалигини ривожлантиришга доир таклифларда меҳнат унумдорлигини ўстириш, қишлоқ хўжалик экинлари ҳосилдорлигини ва чорвачилик маҳсулдорлигини ошириш, селекция соҳасида илмий муассасалар ва қишлоқ хўжалик органларининг фаолиятини яхшилаш, шунингдек техникадан, минерал ўғитлардан ва шу тармоққа ажратиб берилаётган бошқа ресурслардан самарали фойдаланиш масалалари биринчи ўринга чиқарилди.

Маҳсулот сифатини, айниқса халқ истеъмол моллари сифатини ошириш, уларнинг турларини кўпайтириш хусусида кўпгина таклифлар айтилди. Планлаштиришнинг, капитал қурилишни ва моддий-техника таъминотини ташкил этишнинг айрим масалалари хусусида танқидий мулоҳазалар айтилди.

Асосий йўналишлар лойиҳасини муҳокама қилиш давомида киритилган таклифлар ва қўшимчалар шу ҳужжатга аниқлик киритиш вақтида ва беш йиллик планни ишлаб чиқиш пайтида синчиклаб кўриб чиқилади, шунингдек партия, совет, хўжалик ва план органларининг, ҳамма министрликлар ва идораларнинг амалий фаолиятида ҳисобга олиниши керак.

Совет халқи партиямизнинг ўнинчи беш йилликка мўлжалланган янги программавий ҳужжатини қизғин маъқуллаб кутиб олди, шу тариқа партиянинг иқтисодий ва социал сиёсатини якдиллик билан қўллаб-қувватлаётганлигини билдирди.

I. СССР ИҚТИСОДИЙ РИВОЖИНИНГ ЯКУНЛАРИ

Хўш, ўтган беш йилликда мамлакат ривожининг асосий иқтисодий якунлари қандай бўлди? Леонид Ильич Брежнев уқтириб ўтганидек, «асосий якун шундан иборат бўлдики, совет халқининг фидокорона меҳнати, партиянинг раҳнамолик, ташкилотчилик фаолияти экономиканинг барқарор ўсишини таъминлади. Беш йилликнинг асосий социал-иқтисодий вазифалари ҳал этилди».

Халқнинг фаровонлиги ошди. Социалистик ишлаб чиқариш юксак суръатлар билан ривожланди, фан-техника тараққиёти жадаллашди. Ҳамма иттифоқдош республикалар ўз экономикаси ва маданиятини юксалтиришда, Ватанимизнинг иқтисодий қудратини мустаҳкамлашда катта муваффақиятларга эришдилар. Мамлакатнинг мудофаа қобилияти лозим даражада таъминлаб турилди. Иқтисодий ривожланишимизнинг йўналиши ва характери КПСС XXIV съездининг принципиал йўл-йўриқларига ва Директиваларига тўла равишда мувофиқ бўлди. Саноат маҳсулотини, капитал маблағларни, давлатнинг халқ фаровонлигини оширишга доир янги тадбирларни ўтказишга сарфлаган маблағларини абсолют ўстириш миқёслари жиҳатидан тўққизинчи беш йиллик мамлакатимиз тарихидаги энг яхши беш йиллик бўлди.

Совет жамияти коммунизмнинг моддий-техника базасини яратиш йўлида олға қадам ташлади. Тўққизинчи беш йиллик бажарилганлиги натижасида мамлакатнинг иқтисодий потенциали анча ўсди. Кейинги 10 йил мобайнида мамлакатнинг иқтисодий потенциали ҳақиқатда икки баравар кўпайди. Тўққизинчи беш йиллик мобайнида СССР халқ хўжалигини ривожлантиришнинг энг муҳим кўрсаткичлари саккизинчи ва еттинчи беш йилликларнинг кўрсаткичлари билан қиёс қилинганда бу нарса яққол кўринади.

	Тўққизинчи беш йилликнинг 5 йилидаги умумий ҳажм		
	тўққизинчи беш йиллик (5 йилдаги умумий ҳажм 1965 йилдаги нархларда миллиард сўм ҳисобида).	еттинчи беш йиллик (1961-1965 йиллар)даги умумий ҳажмга нисбатан процент ҳисобида	саккизинчи беш йиллик (1966-1970 йиллар)даги умумий ҳажмга нисбатан процент ҳисобида.
Истеъмол ва жамғарма учун ишлатилган миллий даромад	1563	186	134
Саноат маҳсулоти	2308	218	145
Қишлоқ хўжалиги маҳсулоти	455	137	113
Капитал маблағ ҳажми	501	203	142
Асосий фондларни ишга тушириш	468	202	144
Чакана товар обороти	933	206	140
Аҳолининг ижтимоий истеъмол фондларидан олган тўлов ва имтиёзлари (ҳақиқий нархларда)	392	225	143
Аҳолининг пул даромади (ҳақиқий нархларда)	1178	213	142

Марказий Комитетнинг Ҳисобот докладида Леонид Ильич Брежнев ишчилар синфимиз, колхозчи деҳқонларимиз, зиёлиларимизнинг меҳнатдаги ажойиб ғалабалари тўғрисида зўр самимият билан сидқидил гаплар айтди, уларга съезднинг чуқур партиявий миннатдорчилигини билдирди. буни ҳамма делегатлар қизғин маъқулладилар. Халқнинг социалистик Ватан равнақи йўлида партия раҳбарлигида кўрсатган меҳнат жасоратлари шу қадар ғоят улуғвор ва ажойиб дирки. беш йиллик якунларига. экономикамизнинг ҳамма ютуқлари ва муваффақиятларига кўрик бўлиб тушадиган ҳамда уларга катта сиёсий ғалаба аҳамиятини бахш этадиган натижалардир.

Халқ истеъмолининг ва миллий бойликни кўпайтиришнинг манбаи бўлгаг мамлакатнинг миллий даромади иқтисодий ривожланишнинг якунларини жуда тўла-тўкис характерлайди. Тўққизинчи беш йилликда миллий даромаднинг умумий ҳажми саккизинчи беш йилликдагидан 34 процент кўп бўлди. Шу даромаднинг 75 проценти истеъмол учун, қолган қисми эса жамғарма учун ишлатилди. Агар жорий истеъмол фонди билан ҳамда уй-жой, мактаблар, касалхоналар, маданий-оқартув муассасалари, спорт иншоотлари, аҳолига коммунал ва маиший хизмат кўрсатиш корхоналари қурилишига сарфланган жамғарма ресурслари ҳам қўшиб ҳисобланса, миллий даромаднинг 80 процентдан ортиғи бевосита халқ фаровонлиги мақсадлари учун фойдаланилди. Истеъмол учун сарфланган миллий даромаднинг улуши аввалги беш йилликдагидан кўп бўлди.

КПСС XXIV съезди белгилаган **социал программа**ни амалга оширишнинг бош якунларига тўхталиб ўтишга ижозат бергайсиз.

Тўққизинчи беш йилликда бутун аҳолининг фаровонлигини ошириш ва айни вақтда меҳнаткашларнинг озроқ таъминланган категорияси турмуш даражасини кўтаришга алоҳида эътибор бериш вазифаси ўртага қўйилган эди. Шунга мувофиқ равишда халқнинг турмуш даражасини анча оширишга эришилди. Ишчи ва хизматчиларнинг пул билан оладиган ўртача ойлик иш ҳақи беш йиллик мобайнида 20 процент кўпайиб, ойига 146 сўмга, ижтимоий фондлардан бериладиган тўловлар ва имтиёзлар ҳам қўшиб ҳисобланса 198 сўмга етди. Қишлоқ меҳнатчиларининг турмуш шароитларида катта силжиш содир бўлди. Колхозчиларнинг меҳнат ҳақи беш йиллик мобайнида 25 процент кўпайди.

Беш йиллик давомида иш ҳақининг минимал миқдори, мамлакатнинг бутун территориясида моддий ишлаб чиқариш тармоқларидаги ўртача ҳақ оладиган ишчи ва хизматчилар категориясининг ҳамда маҳсулот ишлаб чиқармайдиган соҳадаги бир қанча категория ходимларининг тариф ставкалари ва мансаб окладлари оширилди. Ишчилар, хизматчилар, колхозчилар ҳамда ҳарбий хизматчиларнинг қарилик ва инвалидлик пенсиялари оширилди, олий ўқув юртлари студентларининг ҳамда ўрта махсус ўқув юртлари ва техника билим юртлари ўқувчиларининг стипендиялари миқдори кўпайтирилди ва бошқа тадбирлар амалга оширилди.

Ўртоқлар! Мамлакатимизда аҳоли жон бошига тўғри келадиган реал даромадлар тахминан ҳар 15 йилда икки баравар кўпайтирилмоқда. Бошқа сўзлар билан айтганда, инсон ҳаёти давомида социалистик жамият бир неча марта истеъмолнинг сифат жиҳатидан янги даражасига ўтмоқда.

1971—1975 йилларда асосий озиқ-овқат ва саноат молларининг давлат чакана нархлари стабил даражада сақлангани ҳолда, чакана товар обороти 36 процент кўпайди. Гўшт ва гўштдан тайёрланган маҳсулотлар, тухум ва бошқа маҳсулотлар сотиш анча тез кўпайиб бормоқда. Мебель, телевизорлар, радиоприёмниклар, тикиш ва кир ювиш машиналари, холодильниклар, соатлар ва узоқ муддат фойдаланиладиган бошқа моллар сотиш кенг кўламда олиб борилди. Аҳолига енгил автомобиль сотиш йилига сал кам бир миллионтага етиб, 1970 йилдагидан 7 баравар кўпайди.

Тўққизинчи беш йиллик — оммавий уй-жой қурилиши интенсив равишда олиб борилаётган сурункасига тўртинчи беш йилликдир. 1971—1975 йилларда жами саҳни 544 миллион квадрат метр келадиган ўн бир миллионтадан кўпроқ квартира ва якка тартибда уй қурилди. Бу эса эллик олти миллион совет гражданининг уй-жой шароитини яхшилаш ва янги уй-жойларни ҳар бир оилага биттадан квартира принципига мувофиқ тақсимлашга асосан ўтиш имконини берди. Умуман кейинги тўрт беш йиллик мобайнида жами икки миллиард квадрат метрдан кўпроқ уй-жой қурилди. Тарихда ҳали бундай миқёсда ҳеч қачон уй-жой қурилган эмас.

Бизнинг социал программамиз меҳнат ва турмуш шароитларини, маориф, медицина хизмати, атроф муҳитни муҳофаза қилишни яхшилаш соҳасидаги хилма-хил тадбирларни ҳам ўз ичига олади. Ёшларга умумий ўрта таълим беришга ўтиш асосан ниҳоясига етказилганлиги — тўққизинчи беш йилликда эришилган ютуқларнинг биридир.

Социал программанинг амалга оширилиши моддий ишлаб чиқаришни ўстиришнинг юксак суръатлари ва унинг сифат кўрсаткичларини яхшилаш билан — миллий даромадни кўпайтиришда меҳнат унумдорлигининг ролини ошириш, фан-техника тараққиётини жадаллаштириш ва ижтимоий ишлаб чиқариш структурасини янада яхшилаш йўли билан таъминланди.

1975 йилда **саноат маҳсулотининг** жами ҳажми 1970 йилдагига нисбатан партия XXIV съезди Директиваларида белгиланганидек 43 процент кўпайди.

Беш йиллик планнинг оғир саноат маҳсулотини ишлаб чиқаришнинг умумий ҳажми юзасидан белгиланган топшириқлари ошириб бажарилди. Мамлакатимиз ўнинчи беш йиллик маррасига ёқилғи, хом ашё, асосий конструкцион материаллар билан таъминланган ҳолда чиқиб олди. 1975 йилда 491 миллион тонна нефть. 289 миллиард куб метр газ, 701 миллион тонна кўмир қазиб олинди, 1038 миллиард киловатт-соат электр энергия ҳосил қилинди. Ёқилғи-энергетика базасининг жадал ривожи халқ хўжалигининг эҳтиёжларини, шунингдек чет элларга ёқилғи етказиб бериш тўғрисидаги шартномавий мажбуриятларнинг асосан бажарилишини таъминлади. 1975 йилда 141 миллион тонна пўлат эритилди, 90 миллион тонна минерал ўғит, 122 миллион тонна цемент ишлаб чиқарилди.

Машинасозлик беш йил мобайнида маҳсулот ишлаб чиқариш ҳажмини 73 процент кўпайтирди, бу эса ишлаб чиқаришни механизациялаш ва автоматлаштириш кўламини кенгайтириш, унинг техникавий даражасини ошириш имконини берди. Станоклар, темирчилик пресс асбоб-ускуналари, автомат линиялар ишлаб чиқариш анча кўпайди. Автомобиль ишлаб чиқариш икки баравардан зиёд, қишлоқ хўжалик машиналари ишлаб чиқариш 78 процент, автоматлаштириш приборлари ва воситалари ишлаб чиқариш 1,9 баравар, ҳисоблаш техникаси воситалари ишлаб чиқариш 4,3 баравар кўпайди.

Беш йилликда енгил ва озиқ-овқат саноатининг мингга яқин корхонаси қурилди. Саноатимиз халқ истеъмол қиладиган хилма-хил молларни тобора кўпроқ ишлаб чиқармоқда. Умуман истеъмол буюмлари ишлаб чиқариш 37 процент, маданий-маиший моллар ва рўзғор ашёлари ишлаб чиқариш 1,6 баравар ортди.

Ўтган беш йилликда **қишлоқ хўжалигини** ривожлантиришнинг партия ишлаб чиққан узоқ муддатли комплекс программаси изчиллик билан амалга оширилди. Унинг моддий-техника базаси мустаҳкамланмоқда, ерларни мелиорациялаш юзасидан катта ишлар олиб борилмоқда, қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини ихтисослаштириш чуқурлаштирилмоқда. Шу мақсадлар учун бир юз ўттиз бир миллиард сўмдан ортиқ, яъни халқ хўжалигига сарфланган жами капитал маблағнинг чорак қисмидан кўпроғи сарфланди. Тўққизинчи беш йилликда қишлоқ хўжалиги 1 миллион 700 мингта трактор, 449 мингта дон комбайни, 1 миллион 102 мингта юк автомобили ва бошқа кўпгина машина-механизмлар олди. Шуларнинг ҳаммаси қишлоқ хўжалик ходимларининг фидокорона меҳнати билан бирга ўтган беш йилликдаги ҳаддан ташқари оғир об-ҳаво шароитларига қарамай, қишлоқ хўжалик маҳсулотини йилига ўрта ҳисобда саккизинчи беш йилликка нисбатан 13 процент кўпроқ етиштириш имконини берди. Ўртача йиллик дон ҳосили 14 миллион тонна миқдорида, пахта ҳосили 26 процент миқдорида кўпайди. Бироқ, умуман қишлоқ хўжалик маҳсулоти беш йиллик топшириқларидан камроқ етиштирилди. Бу эса озиқ-овқат ва енгил саноат ўсишининг суръатларига таъсир кўрсатмай қола олмади.

Партия томонидан 10 йил муқаддам белгилаб берилган чуқур иқтисодий ўзгартишлар жараёни давом этаётганлиги қишлоқ хўжалигимиздаги ҳозирги вазиятни характерлайдиган энг муҳим белгидир. Владимир Ильич Ленин қишлоқдаги бутун турмуш укладини социалистик негизда қайта қуришдаги асосий нарса — «деҳқончиликда оммавий кўламда қўлланиладиган моддий база, техника, трактор ва машиналар, оммавий миқёсдаги электрлаштиришдир» деб уқтирган эди.

Шу талаблар нуқтаи назаридан олганда, бизнинг социалистик қишлоғимиз ҳозир қандай қиёфада турибди? Баъзи маълумотларни айтиб ўтаман. Ҳозирги вақтда мамлакатимиздаги ҳамма колхозлар ва совхозлар электрлаштирилган бўлиб, электр энергияни асосан давлат электр станцияларидан олиб турибди. Бултур қишлоқ хўжалиги 1965 йилдагига нисбатан 3,5 баравар кўп электр энергия истеъмол қилди, бу — уруш арафасида Совет Иттифоқида истеъмол қилинган жами электр энергиядан 1,5 баравар кўпдир. Қишлоқ хўжалигидаги трактор, комбайн ва автомобиль двигателларининг жами қуввати кейинги 10 йил ичида тахминан 80 процент, қишлоқ хўжалигидаги меҳнатнинг машина электр қуввати билан таъминланиши эса бир ходим ҳисобига икки баравардан зиёд купайди.

Қишлоқ аҳолисининг турмуши таниб бўлмас даражада ўзгарди. Ҳозир колхозчилар хонадонлари ҳамда совхоз ишчилари ва хизматчилари уйларининг 99 проценти электр энергиядан фойдаланмоқда. Неча ўн минглаб қишлоқ аҳоли пунктлари газ билан таъминланган. Ҳозирнинг ўзидаёқ мамлакат қишлоқ аҳолисининг кўпчилиги телевидение хизматидан баҳраманд бўлмоқда. Қишлоқ жойларида ишлаб турган тахминан ҳар икки кишининг бири олий ёки ўрта (тўлиқ ёки тўлиқсиз) маълумотлидир (урушдан олдин ўн олти кишининг бири ана шундай маълумотга эга эди). Қишлоқ меҳнатчиларининг даромадлари тез суръатлар билан кўпаймоқда. Уларнинг турмуш шароитлари кўп жиҳатдан шаҳардаги шароитларга яқинлашиб қолди. Қишлоқлар радиоприёмник, телевизор, холодильник ва шу сингари маданий-маиший моллар билан тобора кўпроқ таъминланмоқда.

Қишлоқ турмушидаги туб ўзгаришларни статистика кўрсаткичлари билангина ўлчаб бўлмайди. Қишлоқда ўз кўлами ва ижтимоий оқибатлари жиҳатидан улуғвор социал-иқтисодий ўзгартишлар содир бўлди. Бу ўзгартишлар социалистик ижтимоий ишлаб чиқаришни ривожлантиришнинг Ленин кооператив планида асослаб берилган сифат жиҳатидан янги босқичини ифодалайди. Бу ўзгартишлар партиянинг қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини техникавий жиҳатдан тубдан реконструкция қилиш соҳасидаги чуқур ўйлаб тузилган аграр сиёсати натижасидир, келгуси даврда бу ишнинг интенсивлиги янада кучаяди.

Мамлакатнинг ишлаб чиқариш потенциали анча ўсганлигини XXIV съезд Директивлари бажарилганлигининг энг муҳим якунларидан бири деб ҳисоблаш мумкин. Тўққизинчи беш йилликда **капитал қурилишга** беш юз миллиард сўмдан кўпроқ маблағ сарфланди. Натижада халқ хўжалигидаги асосий ишлаб чиқариш фондларининг сал кам қирқ уч проценти, шу жумладан қишлоқ хўжалигидаги асосий ишлаб чиқариш фондларининг қарийб 56 проценти янгилаб олинди. Асосий ишлаб чиқариш фондларининг жами ҳажми бир ярим баравар кўпайди.

Тўққизинчи беш йилликда фан-техника тараққиётини жадаллаштиришга ва ижтимоий ишлаб чиқариш самарадорлигини оширишга эришилди. Саноатимиз кўплаб ишлаб чиқаришни ўзлаштирган янги турдаги машиналар, ускуналар ва асбоблар икки баравар кўпайди. Ижтимоий меҳнат унумдорлиги 23 процент ортди, бу эса йигирма миллион ходимнинг меҳнати тежаб қолинганлигини билдиради.

Тўққизинчи беш йилликда партия XXIV съезди Директиваларига биноан **транспорт ва алоқанинг** ҳамма турлари ривожланди. Аҳолига ана шу турдаги хизматларни кўрсатиш яхшиланди. Ҳамма турдаги транспортнинг юк обороти 36 процент ўсди.

Шу билан бирга, ўтган давр ичида биз бир қанча проблемаларни тўла-тўкис ҳал этишга, халқ хўжалигидаги танг жойларни бартараф қилишга муваффақ бўла олмадик. Бу гап айниқса капитал қурилишга тааллуқлидир. Айрим тармоқларда ишлаб чиқариш қувватларини ишга тушириш топшириқлари 60-80 процент бажарилди. Айни вақтда капитал маблағлар баъзан кўпдан-кўп қурилишларга сочиб юборилмоқда. Бунинг сабаби шуки, кўпгина министрликлар ва идоралар тармоқни ривожлантириш проблемаларини ишлаб турган асосий фондлардан тўла-тўкис фойдаланиш ва ишлаб чиқаришни интенсивлаш йўлини изчиллик билан ўтказиш ўрнига, аввало, янги қурилишга капитал маблағ сарфлаш йўли билан ҳал этишга интилмоқдалар.

Хўжалик масалаларини ҳал этишда тор маҳкамачилик нуқтаи назаридан ёндошиш ҳоллари тез-тез учраб турибди, зарур даражадаги комплекслик таъмин этилмаётир. Халқ хўжалигини бошқаришнинг турли бўғинларида бирталай камчиликлар ҳамон давом этиб келмоқда.

Фан-техника тараққиётини жадаллаштиришга эришилган бўлишига қарамай, фан ва техника ютуқларини ишлаб чиқаришга жорий этишнинг ҳозирги суръатлари бизни қаноатлантира олмайди. Баъзи илмий муассасалар кўнгилдагидек самара бермаётир.

Ишдаги мавжуд нуқсонлар оқибатида халқ хўжалигида кўплаб нобудгарчиликка йўл қўйилмоқда, ҳар йили неча миллиард сўмлик маҳсулот олинмай қолмоқда. Шу муносабат билан асосий йўналишлар лойиҳасида камчиликларни тугатиш, экономикадаги ижобий тенденцияларни мустаҳкамлаш ва ривожлантириш тадбирларига катта эътибор берилган.

Ўтган беш йил мобайнида Совет Иттифоқи ривожланган капиталистик мамлакатлар билан иқтисодий мусобақада олға силжиди. Масалан, Америка Қўшма Штатларида ва «умумий бозор» мамлакатларида саноат маҳсулоти ишлаб чиқариш йилига ўрта ҳисобда 1,2 процент кўпайган бўлса, бизда 7,4 процент кўпайди. Бу — вақтинчалик характердаги тенденция эмас. Шунингдек, 1950 йилдан 1975 йилгача бўлган узоқ давр мобайнида, яъни 25 йил ичида ҳам Совет Иттифоқида ва Ўзаро Иқтисодий Ёрдам Кенгашига аъзо бўлган социалистик ҳамдўстликдаги бошқа мамлакатларда саноат маҳсулотини кўпайтиришнинг ўртача йиллик суръатлари ривожланган капиталистик мамлакатлардаги суръатлардан 2 баравардан зиёд ортиқ бўлди, яъни капиталистик мамлакатларда 4,6 процент бўлса, бизда 9,6 процент бўлди.

Натижада тўққизинчи беш йилликдан аввалроқ биз чўян, темир руда, марганец руда ва хром руда, кўмир ва кокс, цемент, калий тузлар ва фосфат хом ашёсини, тракторлар, тепловозлар ва электровозларни, пахта, жун, зиғир толаси ва баъзи турдаги бошқа маҳсулотларни, ўтган беш йилликда эса пўлат, нефть, минерал ўғитларни ҳам бошқа ҳар қандай мамлакатдан кўра кўпроқ ишлаб чиқарадиган бўлиб қолдик.

Капиталистик дунё 1974 йилнинг иккинчи ярмидан бошлаб чуқур иқтисодий кризис гирдобида турибди. Экономикани узоқ муддат милитарлаштириш ва ҳарбий ҳаражатларни кўпайтириш, пулнинг жуда қадрсизланиши, валюта-молия механизмининг издан чиқиши ҳамда капиталистик валюталарга ишончнинг барбод бўлиши, шунингдек, ёқилғи танқислиги каби структуравий кризис капиталистик системанинг бу таркибий иллатини янада кучайтирди. Капиталистик мамлакатларда ишсизлик юқори даражага кўтарилди, меҳнаткашларнинг ўз ҳуқуқлари учун кураши кучаймоқда.

Ғарбдаги ички зиддиятлар кескинлашиб бораётган ва шу туфайли умидсизлик юзага келаётган вазиятда капиталистик дунёнинг экономикаси келгусида қай ҳолга тушиши мумкинлигини ҳеч ким айта олмайди. Ҳар ҳолда, ҳатто кўпчилик расмий прогнозларда ҳам умидворлик кўринмаётир.

Шу нарса характерлидирки, буржуа иқтисодий фанининг намояндалари ҳам ҳозирги қийинчиликларга қараб умуман капиталистик системанинг иллатлари тўғрисида ва ҳозирги ривожланиш вазифаларини уддалашга ва айниқса XX асрнинг сўнгги чораги дунё олдига қўяётган социал ва иқтисодий тараққиёт талабларига жавоб топишга ноқобил эканлиги тўғрисида фикр юритишга мажбур бўлмоқдалар.

Ижтимоий ривожланишнинг туб масалаларига социализм дунёси жавоб бермоқда. Социалистик мамлакатлардаги қардош партияларнинг бўлиб ўтган съездлари, бизнинг ленинчи партиямизнинг XXV съезди, шунингдек бошқа бир қанча мамлакатларда съездларга тайёргарлик авж олиб кетганлиги социалистик ҳамдўстлик ривожланишнинг планли экономикани муттасил ўстиришга асосланган равшан истиқболларини белгилаётганлигини яққол кўрсатиб турибди. Биз ўз мақсадларимиз ва ижодий режаларимизни, кўп йилларга мўлжалланган сиёсатимизни бутун дунё олдида, ошкора эълон қилаяпмиз, чунки бизнинг ҳамма планларимиз кенг меҳнаткашлар оммасининг манфаатларига, тинчлик ва социал тараққиёт ишининг манфаатларига мос келади. Бизнинг проблемаларимиз қандай кўламда бўлмасин биз уларни бутун жамият манфаатларини кўзлаб ҳал этаяпмиз ва ҳал этаверамиз, зотан биз улуғ коммунизм ишининг муваффақиятига аминмиз.

II. ЎНИНЧИ БЕШ ЙИЛЛИКНИНГ АСОСИЙ СОЦИАЛ ВА ИҚТИСОДИЙ ВАЗИФАЛАРИ

«1976—1980 йилларда СССР халқ хўжалигини ривожлантиришнинг асосий йўналишлари» тўғрисида КПСС Марказий Комитетининг партия XXV съездига тайёрлаган лойиҳасида ўнинчи беш йилликнинг вазифалари белгилаб берилган.

Беш йилликнинг бош вазифаси Коммунистик партиянинг ижтимоий ишлаб чиқаришни узлуксиз ва пропорционал ривожлантириш, унинг самарадорлигини ошириш, фан-техника тараққиётини жадаллаштириш, меҳнат унумдорлигини ўстириш, халқ хўжалигининг ҳамма бўғинларидаги иш сифатини ҳар тарафлама яхшилаш асосида халқ турмушининг моддий ва маданий даражасини юксалтириш йўлини муттасил амалга оширишдан иборат.

Ўнинчи беш йиллик — партиянинг ривожланиб бораётган фан-техника революцияси шароитида социал-иқтисодий тараққиёт, коммунизмнинг моддий-техника базасини қуриш соҳасидаги узоқ муддатли йўлини рўёбга чиқаришнинг янги босқичидир. Бу — социалистик ижтимоий муносабатларни ва совет турмуш тарзини ривожлантиришдаги, шунингдек мамлакатимиз ҳавфсизлигини таъминлашдаги янги босқичдир.

Ўнинчи беш йилликнинг бош вазифасига мувофиқ, бизнинг планларимиз, партия билан халқнинг куч-ғайратлари экономикани ҳар томонлама тараққий эттиришни, уни комплекс равишда, уйғун ривожлантиришни, совет кишиларининг фаровонлигини оширишни таъминлашга қаратилган бўлади.

Халқ хўжалик планларида фан-техника тараққиёти ва ҳар томонлама иқтисодий тежаш асосида ишлаб чиқаришни интенсивлашни кучайтиришга асосий эътибор берилади. Партия Марказий Комитети билан ҳукумат иқтисодий ўсишнинг интенсив омиллари ролини кучайтиришга ўтган йилларда катта аҳамият бериб келдилар: бу иш ўнинчи беш йилликда биринчи даражали аҳамият касб этади.

Ўнинчи беш йиллик қишлоқ хўжалигини юксалтириш программасини юзага чиқариш соҳасида қатъият билан куч-ғайрат сарфланадиган беш йиллик бўлади. «Эндиликда, қишлоқ хўжалигининг моддий-техника базаси мустаҳкамлана борган сайин унинг самарадорлигини ошириш, ҳамда сифат кўрсаткичларини яхшилаш жуда муҳим вазифа бўлиб қолмоқда» — деб таъкидлади Леонид Ильич Брежнев.

Беш йиллик вазифаларини ҳал этишда халқаро иқтисодий ҳамкорликнинг роли янада ортади. Халқ хўжалик планлари социалистик иқтисодий интеграцияни янада чуқурлаштиришга, халқаро меҳнат тақсимотининг афзалликларидан янада тўлиқроқ фойдаланишга мўлжаллаб тузилади.

Ўнинчи беш йилликнинг моҳияти партия ишлаб чиққан лўнда ва маънодор формулада ифодалаб берилган, — бу беш йиллик экономика ва халқ фаровонлигини янада ошириш манфаатлари йўлида сифат ва юксак самарадорлик беш йиллиги бўлади. Мамлакатимизда барпо этилган қудратли ишлаб чиқариш, техника потенциалидан миллий даромадни кўпайтириш, бевосита аҳолининг ва халқ хўжалигининг эҳтиёжларини қондиришга ишлатиладиган пировард маҳсулот ишлаб чиқаришни ошириш учун янада самарали фойдаланиш сари кескин бурилиш ясаш — эндиги энг муҳим вазифадир.

Биз пўлат, нефть, цемент, ўғит ва бошқа маҳсулотлар ишлаб чиқаришда юксак ва доимо ортиб борувчи кўрсаткичларга эришдик. Бироқ, бизда тайёр маҳсулот ишлаб чиқаришда хом ашё ва материаллардан фойдаланишнинг самарадорлиги кўп ҳолларда унчалик юқори эмас. Шу сабабли, сифат кўрсаткичлари, жумладан, хом ашё, материал ва ёқилғи сарфини камайтириш, ишлаб чиқариш қувватларидан яхшироқ фойдаланиш, ҳамма турдаги маҳсулот ва буюмларнинг истеъмол хусусиятларини яхшилаш халқ хўжалик планларимизда ҳал қилувчи аҳамият касб этмоқда.

Ривожланган социалистик жамият экономикаси ўзининг қудратли ишлаб чиқариш ва илмий-техникавий потенциали билан социалистик тузум афзалликлари ва имкониятларидан янада кенгроқ фойдаланиш, жумладан, асосий йўналишлар лойиҳасида **социал ривожланишнинг ва халқ турмуш даражасини оширишнинг кенг программасини** белгилаш имконини бермоқда.

Даромадлар ва истеъмол соҳасида партия ўтказаётган сиёсат аввалгидек меҳнатга қараб ҳақ тўлашни кўпайтириш аҳоли даромадларини оширишнинг бош йўли эканлигига асосланади, даромадларни кўпайтиришнинг тўртдан уч қисми шу йўл билан оширилмоқда. Бу сиёсат меҳнаткашларнинг истеъмолини планли равишда кўпайтиришнигина эмас, шу билан бирга иш ҳақининг ва колхозчилар меҳнат ҳақининг рағбатлантирувчилик ролини кучайтириш, иш ҳақи ва меҳнат ҳақини ишлаб чиқаришнинг пировард натижаларига ва унинг самарадорлигини оширишга кўпроқ боғлиқ қилиб қўйиш мақсадини кўзлайди.

(Давоми учинчи бетда).

1) 1967 йил 1 июлгача бўлган нархларда.

Ўртоқ А. Н. КОСИГИН доклади

(Давоми).

Ишчи ва хизматчиларнинг ўртача иш ҳақи беш йиллик мобайнида 16-18 процент кўпайиб, 1980 йилда ойига камида бир юз етмиш сўмга етади. Тариф системасини такомиллаштириш мўлжалланаётганлиги иш ҳақининг рағбатлантирувчилик ролини оширишга ёрдам беради. Ўнинчи беш йилликда иш ҳақи минимумини, шунингдек маҳсулот ишлаб чиқарилмайдиган соҳа тармоқларидаги ўртача ҳақ оладиган ходимлар категорияларининг ставка ва окладларини ошириш тўла-тўкис тугалланади ва ишчи ҳамда хизматчилар иш ҳақи, ставкалари ва окладлари минимумини оширишнинг янги босқичи бошланади.

Партиянинг сиёсати шаҳар билан қишлоқ ўртасидаги муҳим социал-иқтисодий ва маданий тафовутларни изчиллик билан бартараф этишни назарда тутади. Шу беш йиллик давомида колхозчиларнинг жамоат хўжалигидан оладиган даромадлари 24-27 процент кўпаяди, яъни уларнинг даромадлари ишчи ва хизматчиларнинг ўртача иш ҳақидан кўра тезроқ ўсади. Колхозларда меҳнат ҳақи меҳнат унумдорлигини ошириш асосида кўпайтирилади ҳамда колхозлардаги ва давлат қишлоқ хўжалик корхоналаридаги бир хил мураккабликдаги, оғирликдаги ва интенсивликдаги меҳнатга бир хил ҳақ тўлашни таъминлаш йўли билан такомиллаштирилади.

Ижтимоий истеъмол фондларидан аҳолига бериладиган тўловлар ва имтиёзлар беш йиллик мобайнида 28-30 процент кўпайтирилиб, 1980 йилга борганда камида бир юз ўн беш миллиард сўмликка етказилади. Шу фондлар ҳисобига бир қанча янги социал тадбирларни амалга ошириш кўзда тутилмоқда. Бу тадбирлар орасида биз аёлларга чақалоғи бир ёшга етгунча унга қараш учун қисман ҳақ тўланадиган отпуска беришни энг муҳим тадбирлардан бири деб ҳисоблаймиз. Бошқа тадбирлар орасида ишчи ва хизматчилар учун, шунингдек колхозчилар учун қарилик пенсияларининг минимал миқдорини оширишни, аралаш иш стажига эга бўлган собиқ колхозчиларга пенсиялар тайинлашни, биринчи группа инвалидлари бўлган колхозчиларнинг пенсияларига устама қўшишни айтиб ўтиш лозим.

Беш йиллик планда товар оборотини юксак суръатлар билан ўстириш кўзда тутилган — унинг ҳажми 27-29 процент кўпайтирилади. Аҳолининг озиқ-овқат маҳсулотларини ва саноат молларини сотиб олишга бўлган қобилиятини тўла-тўкис қондиришга эришилади. Аҳолининг узоқ муддат фойдаланиладиган предметлар билан таъминланиши айниқса тез оширилади. Ҳолбуки, ҳозир ҳам шаҳар аҳолиси, шунингдек қишлоқ аҳолиси турмушига телевизор, холодильник ҳамда кўпгина бошқа рўзғор асбоблари ва машиналари кенг сингиб кетди.

Даромадларнинг реал таъминланиши асосий истеъмол предметларининг стабил давлат чакана нархларини сақлаб қолиш ва зарур шарт-шароитлар вужудга келишига ва мол ресурслари тўпланишига қараб айрим турдаги молларнинг нархини камайтириш йўли билан гарантияланади. Бу — ҳамма капиталистик мамлакатларни ўз гирдобига олган пулнинг қадрсизланиши таъсиридан халос бўлган планли экономикамизнинг ғалабаларидан биридир.

Янги беш йилликда мамлакатда **уй-жой қурилиши** оммавий равишда давом эттирила беради. Партия ишчилар синфи, деҳқонлар, зиёлиларнинг уй-жой шароитларини яхшилашни халқ фаровонлигини ошириш ишидаги бош вазифаларидан бири деб ҳисоблайди. Шу йиллар давомида 545-550 миллион квадрат метр умумий саҳнга эга бўлган уй-жой бинолари қуриб битказилади, уй-жой қурилиши сифати оширилади, уй-жойларнинг қулайлиги ва тузилиши яхшиланади. Умуман уй-жой ва коммунал қурилишга салкам юз миллиард сўм капитал маблағ сарф қилинади. Шу пайтгача бўлганидек, уй-жойларнинг жуда кўпчилик қисми давлат ҳисобига қурилади. Шу билан бирга, уй-жой қуриш кооперациясини ривожлантириш, кичик шаҳарларда, ишчи посёлкаларида ва қишлоқ жойларида эса якка тартибда уй-жой қуриб олиш рағбатлантирилади.

Болалар боғчалари ва яслилари тармоғини ривожлантириш ҳам уй-жой қурилиши билан бевосита алоқадордир. Аёллар ижтимоий ишлаб чиқаришда кўпроқ банд бўлган районларда, саноат марказларида ва янги шаҳарларда, жумладан, мамлакатнинг шарқида болалар муассасаларини биринчи галда қуриш учун ресурслар ажратиш кўзда тутилмоқда.

Беш йиллик планни ишлаб чиқиш вақтида СССР Госплани, иттифоқдош республикаларнинг Госпланлари, Қурилиш министрликлари уй-жой қурилиши билан коммунал қурилиш ўртасидаги пропорциянинг тўғри бўлишига алоҳида эътибор беришлари ҳамда водопроводлар, газ тармоқлари, шаҳар транспорти, савдо корхоналари қурилишининг кечикишига йўл қўймасликлари зарур.

Ҳатто энг қийин вақтларда ҳам тузумимизнинг, социалистик жамиятимизнинг инсонпарварлиги совет кишиларининг **меҳнат шароитлари, сиҳат-саломатлигини муҳофаза қилиш** тўғрисидаги, **маълумот ва маданият даражасини ошириш** ҳақидаги ғамхўрликда ҳамиша яққол намоён бўлиб келган. Ўнинчи беш йилликда ҳам шу соҳаларда катта-катта социал тадбирлар белгиланган. Меҳнаткашларнинг юксак унум билан меҳнат қилиши ва ўз ижодий қобилиятларини кенг намоён этиши учун янада қулай шарт-шароитларни ярата бериш мақсадида ишлаб чиқариш жараёнларини механизациялаш ва автоматлаштиришни кучайтириш ҳамда айниқса оғир ва зерикарли қўл меҳнатини аста-секин тугатиш йўли давом эттирилади.

Янги беш йилликда ишлаб чиқаришни ривожлантиришдаги ва унинг самарадорлигини оширишдаги социал омилларнинг роли анча ортади. Кадрларнинг малака даражаси, коллективдаги ишчанлик, ижодкорлик вазияти ва соғлом социал-психологик вазият, ходимларнинг маиший шароитлари тўғрисидаги ғамхўрлик, корхоналарда маданий муассасалар ва спорт комплексларини вужудга келтириш — шуларнинг ҳаммаси инсон ҳаётини мароқли ва мазмундор қилади, ишлаб чиқариш натижаларига самарали таъсир ўтказади.

Аҳолининг сиҳат-саломатлиги ҳақида ғамхўрлик қилиш соҳасида медицина хизмати сифатини ошириш, врачлар ва ўрта малакали медицина ходимлари меҳнатини яхшироқ ташкил этиш, даволаш муассасалари иши самарадорлигини ошириш—янги беш йилликдаги асосий вазифаларнинг биридир. Бу тадбирлар касалхоналар, поликлиникалар, шунингдек соғломлаштириш—меҳнат ва спорт базалари, дам олиш уйлари, пансионатлар тармоғини кенгайтириш билан бирга аҳолининг малакали медицина ёрдамига бўлган эҳтиёжини тўлароқ қондириш, меҳнаткашларнинг дам олиш шароитларини ва профилактика ишини яхшилаш имконини беради.

Беш йилликда умумий таълим мактабини янада ривожлантириш мўлжалланмоқда. Ишчилар синфи сафига қўшиладиган ёш авлоднинг тобора кўпроқ қисми техника билим юртларида касб ўрганадиган бўлади, бу ерда касб ўргатиш билан бирга тўла ўрта маълумот ҳам берилади. Айниқса фан ва техниканинг янги соҳаларида халқ хўжалиги учун мутахассислар тайёрлаб чиқариш кўпаяди. Ҳамма категориядаги ўқув юртларида моддий база яхшиланади, таълим жараёни такомиллаштирилади, шу тариқа ёш авлод тобора кўпроқ чуқур ва мустаҳкам билим оладиган, коммунистик онглилик ва ахлоқ руҳида тарбияланадиган бўлади.

Ўнинчи беш йиллик мобайнида совет кишиларининг хилма-хил маънавий эҳтиёжларини қондириш учун кўп иш қилинади. Китоблар ва бошқа босма нашрлар кўпроқ чиқарилади, янги районларга телевидение келтирилади, санъат ва адабиётнинг ҳамма турлари ривож топади, маданият муассасаларининг моддий базаси мустаҳкамланади.

Совет халқи моддий ва маданий эҳтиёжларини энг тўла қондириш — партия иқтисодий сиёсатининг олий мақсадидир. Бу — планларимизнинг мақсади бўлиш билан бирга, ишлаб чиқаришни, унинг самарадорлигини янада оширишнинг муҳим шарти ҳамдир.

Ўртоқлар! Асосий йўналишлар лойиҳасида **ишлаб чиқариш кўламларини янада ўстириш ва халқ хўжалиги ривожининг балансли бўлишини таъминлаш** кўзда тутилган. Ўнинчи беш йилликда совет экономикасини ривожлантиришнинг қуйидаги энг муҳим кўрсаткичлари белгиланди:

	1975 йил	1980 йил (лойиҳа) миллиард сўм	1976-1980 йиллардаги ўсиш: миллиард сўм	1976-1980 йиллардаги ўсиш: 1975 йилга нисбатан процент ҳисобида
Миллий даромад (1973 йил нархларида)	362	449-462	87-100	24-28
Шу жумладан:				
истеъмол фонди	266	337-344	71-78	27-29
Жамғарма фонди	96	112-118	16-22	17-23
Саноат маҳсулоти (1967 йил 1 июль нархларида)	523	710-729	187-206	35-39
Шу жумладан:				
«А» группа маҳсулоти	380	524-540	144-160	38-42
«Б» группа маҳсулоти	143	186-189	43-46	30-32
Қишлоқ хўжалиги маҳсулоти (беш йиллик мобайнида ўртача йиллик ҳажм: 1965 йил нархларида)	91	104-106	13-15	14-17

Янги беш йилликда халқ хўжалиги энг муҳим тармоқлари маҳсулотини абсолют кўпайтириш ўтган беш йилликдагидан анча кўп бўлади; ўсишнинг ҳар бир процент салмоғи ортади. Масалан, саноат маҳсулотини бир процент кўпайтириш унинг ҳажмини 5 миллиард сўмликдан зиёд ёки тўққизинчи беш йилликдагига қараганда 1,4 баравар ва саккизинчи беш йилликдагига қараганда 2,1 баравар кўпайтиришни билдиради.

Ўнинчи беш йиллик — мамлакатимизнинг ишлаб чиқариш потенциалини кўпайтиришда, Совет давлатининг иқтисодий қудратини мустаҳкамлашда янги катта қадам бўлади.

Ижтимоий ишлаб чиқаришнинг техникавий даражасини ошириш юзасидан ўртага қўйилган вазифаларни ҳал этиш ҳамда бутун экономикани узлуксиз ва самарали ривожлантириш учун катта миқдордаги жамғарма бўлиши ва ишлаб чиқариш воситаларини — меҳнат қуроллари, химия маҳсулотлари, ёқилғи, металл ишлаб чиқаришни тез ўстириш зарур. Шу муносабат билан **оғир индустрияда** маҳсулот ишлаб чиқаришни 38 42 процент кўпайтириш мўлжалланмоқда.

Леонид Ильич Брежнев декабрь Пленумида таъкидлаб ўтганидек, оғир индустриянинг илдам ривожлантирилиши халқ истеъмол қиладиган моллар ишлаб чиқаришни бутун чоралар билан кўпайтиришга эътибор сусайтирилишини билдирмайди. Саноат халқ истеъмол қиладиган моллар ишлаб чиқаришни беш йиллик мобайнида 43—46 миллиард сўмлик миқдорда кўпайтиради, ҳолбуки тўққизинчи беш йилликда бу молларни ишлаб чиқариш 39 миллиард сўмлик миқдорда кўпайтирилган эди. Мамлакатнинг миллий даромадида жорий истеъмол фонди жамғарма фондидан тезроқ ортиши ва 1980 йилга бориб 1975 йилга нисбатан 27—29 процент ёки 71—78 миллиард сўмлик миқдорда кўпайиши диққатга сазовордир.

Истеъмол фондининг салмоғи кўпайтирилиши ижтимоий ишлаб чиқаришнинг пировард натижаларини ўстириш ва унинг самарадорлигини ошириш кўрсаткичларидан биридир. Шу билан бирга бу социалистик давлатимиз тинчликсеварлик сиёсатининг яққол далилидир.

Биз халқ хўжалигининг ривожини интенсивлаш йўлидан олиб борар эканмиз, **халқ хўжалигидаги ва тармоқлардаги пропорцияларга** риоя этилишини айниқса қатъият билан кузатиб туришимиз керак. **Жамғармаларни қишлоқ хўжалиги фойдасига қайта тақсимлаш** йўлини давом эттириш шу вазифага мос бўлиб тушади. Агар 1961—1970 йилларда ишлаб чиқариш қурилиши учун қишлоқ хўжалигига 110 миллиард сўм капитал маблағ ажратилган бўлса, 1971—1980 йилларда икки юз олтмиш миллиард сўм маблағ ажратилади. Халқ хўжалигига сарфланадиган капитал маблағнинг умумий ҳажмида қишлоқ хўжалигига ажратиладиган капитал маблағнинг салмоғи ўн саккиз процентдан йигирма уч процентга етказилади. Беш йиллик планда қишлоқ хўжалигини механизациялаш ва жадал химиялаш, мелиорация ишларини кенгайтириш билан бирга қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини ихтисослаштириш ва концентрациялаш йўлини изчиллик билан амалга ошириш соҳасидаги тадбирлар комплекси аниқ белгилаб қўйилиши лозим.

Халқ хўжалигини балансли ривожлантириш **капитал маблағ** сарфлашнинг рационал **сиёсати** билан, бутун қурилиш практикасини қатъиян яхшилаш билан ҳам кўп жиҳатдан таъминланиши лозим.

Янги қурилиш, одатда, принцип жиҳатдан янги илмий-техникавий ечимни жорий этишни таъминлаган ҳоллардагина бошланиши керак. Капитал маблағларнинг тобора кўп қисми ишлаб турган корхоналарни техника жиҳатдан қайта қуроллантиришга ва реконструкция қилишга сарфланмоғи керак. Бу тадбир асосий фондларнинг актив қисми бўлмиш асбоб-ускуналарга сарфларнинг салмоғини анча кўпайтириш, ишлаб чиқариш қувватларини ўзлаштиришни жадаллаштириш, ишлаб турган корхоналарда янги маҳсулот чиқаришга тезроқ ўтиш имконини беради.

Ҳозирги беш йилликда ҳам, узоқ истиқболда ҳам экономиканинг балансли ўсишини таъминлашда **мамлакатнинг хом ашё ресурслари билан пухта таъминланиши** муҳим роль ўйнайди. Совет Иттифоқи қимматли фойдали қазилмаларнинг жуда йирик, кўпинча камёб конларига эга. Бироқ, халқ хўжалигини муттасил ривожлантириш минерал хом ашёнинг турли хилларига бўлган эҳтиёжларни тез ўстиради. Планларимизда, одатда, ишлаб чиқаришнинг фойдали қазилмалар билан таъминланиш даражаси ҳамиша етарли даражада бўлиши учун бу қазилмаларнинг қидириб топилган запасларини ўстириш суръатлари уларни қазиб олишга нисбатан жадалроқ бўлиши кўзда тутилади. Бу ҳол бизнинг халқ хўжалигини энергия ва хом ашё етишмаслигидан ҳамда ана шу билан боғлиқ бўлган диспропорциялардан келгусида ҳам гарантиялашимизга имкон беради. Айни чоқда хом ашёдан фойдаланиш яхшиланиб боради.

Меҳнат ресурсларидан рационал фойдаланиш — совет экономикасини ўнинчи ва ундан кейинги беш йилликлар давомида пропорционал ривожлантиришнинг асосий шартларидан биридир. Халқ хўжалиги қанчалик шитоб билан ривожланса, унинг тармоқ ва территориал структураси қанчалик тез ўзгариб борса, моддий ишлаб чиқаришни ва ишлаб чиқариш билан боғлиқ бўлмаган соҳани мавжуд меҳнат ресурслари билан мувофиқлаштириш вазифаси шунчалик кескин бўлиб қолади. 80- йилларда меҳнат ресурсларининг табиий ўсиши қисқаришини ҳам назарда тутмоқ керак.

Шундай қилиб, мамлакатни ҳозирги вақтда ҳам, бундан буён анча узоқ муддат давомида ҳам ривожлантириш манфаатлари ишлаб чиқариш самарадорлигини ва аҳолининг турмуш даражасини оширишнинг ҳал қилувчи омиллари бўлган **ишлаб чиқаришни ҳар тарафлама интенсивлашни, фан-техника тараққиётини жадаллаштиришни, меҳнат унумдорлигини ўстиришни** талаб этади. Гап энг аввало сарфланган материал, меҳнат ва молиявий ресурслар бирлигидан олинадиган самарани кўпайтириш, ишлаб чиқариш фондларидан баракали фойдаланиш ҳақида боради. Шу боисдан мазкур масалалар ҳар бир корхона, қурилишда, ҳар бир совхоз ва колхозда пухта ишлаб чиқилиши ҳамда социалистик мусобақада тегишли ўринни эгаллаши лозим. Пировард натижада бу масалаларни ҳал этиш — ўнинчи беш йиллик топшириқларини муваффақиятли бажариш учун энг асосий ишдир.

Партиянинг иқтисодий сиёсати шунга асосланадики, халқ хўжалигини интенсивлаш йўлидан ривожлантириш учун фан-техника революциясининг ютуқлари социалистик хўжалик системаси афзалликлари билан узвий боғланган бўлиши зарур. Бу вазифани ҳал этишда фан муҳим роль ўйнайди.

Ижтимоий ишлаб чиқаришни интенсивлаштиришни жадаллаштириш учун бизнинг планли хўжалик системамиз **ягона техника сиёсатидан** фойдаланишга имкон берадики, бу сиёсат фан ва техника тараққиётининг барча йўналишларини бир-бирига мувофиқлаштиришни таъминламоғи лозим.

Фан-техника тараққиётининг ўнинчи беш йилликда алоҳида роль ўйнайдиган ва экономикани узоқ муддатли мўлжаллаб ривожлантириш истиқболларини белгилайдиган йўналишлари орасида қуйидагиларни алоҳида кўрсатиш мумкин:

меҳнат қуролларини ишлаб чиқаришда — машиналар ва агрегатларнинг якка қувватларини ўстириш, айрим машиналарни яратиш ва жорий этишдан биринчи галда ишчиларнинг катта қисми оғир қўл меҳнати билан банд бўлган, шунингдек ер остидаги ишларда ва саломатлик учун зарарли бўлган ишлаб чиқариш шароитларида ишлайдиган тармоқларда бутун технология жараёнини, ишлаб чиқаришнинг сермеҳнат турларини механизациялаш ва автоматлаштиришни тўла қамраб оладиган машиналар системаларини ишлаб чиқиш ва жорий этишга ўтиш;

технология жараёнларини такомиллаштиришда — кам операцияли прогрессив технологияни (масалан, домнасиз металлургия, урчуқсиз йигириш ва мокисиз тўқишни) ҳамда бирламчи хом ашё, ёқилғи, материалларни максимал даражада тежайдиган ва атроф муҳитни муҳофаза этишни таъминлайдиган технологияни ривожлантириш;

энергетикада — атом электроэнергетикасини жадал ривожлантириш, гидроэлектростанциялар (ирригация эҳтиёжларини ҳисобга олган ҳолда) ва арзон кўмир билан ишлайдиган ғоят қувватли иссиқлик электростанцияларини қуриш; йирик, анча тежамли турбогенераторлар яратиш;

материаллар ишлаб чиқаришда — сифатли пўлатларни, айниқса электр шлак ва вакуум усулида қайта эритиш методлари билан ишлаб чиқаришни кўпайтириш: конструкцияли материаллар чиқариш ҳажмида прокат сортаментини кенгайтириш, алюминий, титан, полимерлар салмоғини ошириш; хоссаси олдиндан белгиланган синтетик материалларни ишлаб чиқариш.

Аллақачон ўзлаштирилган технология жараёнларини такомиллаштириш билан бир қаторда принцип жиҳатдан янги техника ва технология бўйича заделлар барпо этилади. Экономиканинг келажагини белгилаб берувчи проблемаларни илмий ва конструкторлик жиҳатидан ишлаб чиқаришни кучайтириш лозим. Энергетикада, чунончи, иссиқлик энергиясини, келгусида эса ядро энергиясини ҳам тўғридан-тўғри электр энергиясига айлантириш вазифаларини ҳал қилиш юзасидан тадқиқотларнинг актуаллиги ошиб боради. Олимларимизнинг куч-ғайратлари бошқариладиган термоядро реакцияси ва ўта ўтказгичлар каби проблемаларни ҳам ҳал этишни жадаллаштиришга қаратилади.

Ижтимоий ишлаб чиқаришнинг самарадорлиги — бу фақат илмий-техникавий ёки ишлаб чиқариш-иқтисодий проблемагина эмас, балки йирик социал вазифа ҳамдир. Ҳар тарафлама **тежамкорлик режими** — халқ хўжалиги барча меҳнатчиларининг ишидир. Ҳозирги шароитда Лениннинг коммунизм меҳнаткашларнинг металл ва ғалланинг ҳар бир пуди тўғрисида, меҳнат унумдорлигини ошириш тўғрисида кундалик ғамхўрлигидан бошланади, деган фикри алоҳида куч касб этмоқда. «Жамиятимизнинг бойлиги нақадар кўпаймасин, қаттиқ иқтисод қилиш ва тежамкорлик халқ хўжалигини ривожлантиришнинг, халқимиз фаровонлигини оширишнинг энг муҳим шарти бўлиб қола беради» — Марказий Комитетнинг съездга Ҳисобот докладида масала ана шу тахлитда қўйилган.

Ижтимоий фанлар соҳасида ишлаётган олимлар жуда муҳим халқ хўжалик ва социал масалаларни ишлаб чиқишга катта ҳисса қўшишлари лозим.

Ўнинчи беш йилликда амалга ошириладиган техника сиёсати асосий фондларнинг ҳар бир сўми ҳисобидан чиқариладиган маҳсулотни кўпайтириш учун, бошқача сўзлар билан айтганда, **фонд самарадорлигини ўстириш** учун шарт-шароит яратиб беради. Ҳозир мавжуд бўлган асосий фондлардан олинадиган маҳсулотни фақат бир процентгина кўпайтириш 5 йил ичида икки — икки ярим миллион оила учун уй-жой қуришга етарли бўлган миқдорда қўшимча миллий даромад берган бўлур эди. Янги беш йилликда ишлаб турган ишлаб чиқариш қувватларидан фойдаланишни яхшилаш мақсадга мувофиқ бўлган жойларда асбоб-ускуналар ишининг сменалилигини ошириш, уларнинг бекор туриб қолишини камайтириш вазифаси қўйилмоқда.

Маҳсулотга сарфланадиган материалларни камайтириш учун ҳамма тармоқларда конструкциялар ва технологияларда материални тежовчи йўналиш томон жиддий бурилиш қилиш кўзда тутилган. Хом ашё ресурсларини, аввало рангли металлар рудаларини ва ёғоч-тахтани янада тўлиқ ва комплекс тарзда қайта ишлаш вазифаси, шунингдек ёқилғи, хом ашё ва материалларни тежайдиган техникани биринчи навбатда ишлаб чиқариш вазифаси қўйилмоқда. Шунингдек, планда кейинчалик анчагина ишлов беришни талаб қилмайдиган заготовкалар ва бошқа маҳсулотлар турларини чиқаришни кенгайтириш кўзда тутилган.

Албатта, **меҳнат унумдорлигини ўстиришга** алоҳида эътибор берилмоғи лозим. Меҳнат унумдорлигини бутун халқ хўжалигида 1971—1975 йиллардаги 23 процент ўрнига тахминан 27 процент ошириш мўлжалланади. Бу — йигирма олти миллион ходимнинг меҳнатини тежаб қолиш демакдир. Кўриб турибсизки, олдимизга катта вазифа қўйилган. Уни ҳал этмоқ учун саноатда меҳнатнинг фонд билан таъминланиш даражасини деярли 37 процент, қишлоқ хўжалигида 59 процент ошириш белгиланмоқда. Миллий даромад ўсишининг 85—90 проценти ижтимоий меҳнат унумдорлигини ошириш йўли билан олиниши керак. Меҳнат унумдорлигини ўстириш йўли билангина бир қанча йирик саноат марказларида, масалан, Москва ва Ленинградда қурилиш-монтаж ишлари ҳажмини кўпайтириш, қишлоқ хўжалигида ишлаб чиқаришни кенгайтириш лозим бўлади: ишлаб турган корхоналарда одатда ходимларнинг сони илгаригича қолган ёки камайган ҳолда ишлаб чиқариш ўсиши керак. Меҳнатни ташкил этишни қатъиян яхшилаш, иш вақтининг бекор кетишини бартараф этиш, ишлаб чиқариш интизомини ошириш ҳам жуда муҳимдир.

Асосий йўналишлар лойиҳасида **планлаштириш ва бошқаришни, бутун хўжалик механизмини янада такомиллаштириш** йўллари белгилаб берилган. Маълумки, бу масалаларга КПСС XXIV съездида кўп эътибор берилган эди. Ўтган йиллар мобайнида съезд қарорларини бажариш борасида муайян ишлар қилинди. Бироқ, ташкил этишни ва бошқаришни бизнинг тараққиётимизнинг объектив эҳтиёжларига мувофиқ равишда янада такомиллаштириш ҳамон актуал вазифалигича қолмоқда. Леонид Ильич Брежнев таъкидлаганидек, «экономикага раҳбарлик қилишни яхшилаш тадбирларини... биз энг муҳим резерв деб билмоғимиз кераки, бу резервдан фойдаланиш ўнинчи беш йиллик планни муваффақиятли бажаришга ёрдам беради».

Янги беш йилликда планлаштириш органлари, министрликлар ва идораларнинг вазифаси, иқтисод фанининг вазифаси ижтимоий ишлаб чиқаришнинг самарадорлигини оширишни кўзлаган ҳолда планнинг сифат кўрсаткичлари ролини анча оширишдан иборатдир.

Равшанки, сифат кўрсаткичлари системаси планда бизда ҳанузгача қилиб келинганига қараганда бошқача формаларда кўпгина иқтисодий масалаларни акс эттиришни ва ҳал қилишни талаб этади. Маҳсулот сифатини оширишга қаратилган чора-тадбирлар комплекс бўлиши ҳамда бирламчи хом ашё ва материаллар сифатини яхшилашни, технологияни такомиллаштиришни, тайёр маҳсулотни соз даражага етказиш ва уни истеъмол қилиш учун тайёрлаш операцияларининг ролини оширишни қамраб олиши керак. Планнинг ишлаб чиқариш техника даражасини ва маҳсулот сифатини оширишга, меҳнат унумдорлигининг ўсиш суръатларини жадаллаштиришга, асосий фондлардан, моддий ва молиявий ресурслардан янада тежамли фойдаланишга таъсирини кучайтирувчи кўрсаткичларни қунт билан қидирмоқ лозим. Ана шуларнинг ҳаммаси халқ хўжалигини ривожлантириш беш йиллик планида, министрликлар, бирлашмалар ва корхоналарнинг планларида кўзда тутилиши керак.

План барча бўлимларининг, моддий ишлаб чиқариш барча тармоқларининг илғор фан билан узвий боғланишга интилиш планнинг бутун руҳига сингиб кетмоғи лозим. Планда фундаментал илмий тадқиқотларни авж олдириш ҳам, фан-техника тараққиёти билан бевосита боғлиқ бўлган амалий проблемаларни ҳал этишни ҳам назарда тутади. Фан ва техника ютуқларини ишлаб чиқаришга жадал жорий этиш — бизнинг энг муҳим вазифаларимиздан биридир. Бусиз энди экономика интенсивлаш ва сифатни ошириш йўлидан олға томон муваффақиятли ҳаракат қила олмайди.

Бизда янги беш йиллик план учун биринчи марта энг муҳим илмий-техникавий проблемаларни ҳал этиш юзасидан конкрет программалар тузиб чиқилганки, улар зарур ишларнинг бутун комплексини, шу жумладан янги техникани саноатда ўзлаштиришга тайёргарлик кўриш тадбирларини ҳам белгилаб беради. Бу программаларда кўзда тутилган топшириқлар ресурслар билан таъминланиши, ишлаб чиқариш, капитал қурилиш, материал-техника таъминот планлари билан боғланган бўлиши лозим. Фан ва техника давлат комитети ана шу программаларни бажариш устидан мунтазам контролни таъминламоғи лозим.

Энг муҳим илмий-техникавий, иқтисодий ва социал проблемалар бўйича комплекс программаларни ишлаб чиқиш планлаштиришни такомиллаштиришнинг муҳим йўналиши бўлиб қолиши керак. Комплекс программалар ягона халқ хўжалик плани доирасида ресурсларни асосий проблемаларни ҳал этишга қаратиш ва тармоқлараро масалаларни муваффақиятли ҳал этиш имконини беради. СССР Госплани ўнинчи беш йилликда халқ хўжалик планининг тармоқ ва территориал бўлимлари билан бир бутун тарзда комплекс программаларни ишлаб чиқишни амалга ошириши керак. Атом энергетикасининг ишлаб чиқариш базасини ривожлантириш программасини, қўл меҳнатини ва жисмоний оғир меҳнатни механизациялаш программасини, йирик территориал-ишлаб чиқариш комплексларини шакллантириш программасини биринчи навбатдаги программалар тариқасида ишлаб чиқиш лозим бўлади.

Биз ҳозирдаёқ янги беш йиллик планини тузишга тайёргарлик юзасидан кўп ишлар қилиб қўйдик. Асосий йўналишлар лойиҳаси ўтган беш йиллик олдида бўлганига қараганда кўпроқ даражада халқ хўжалигини ривожлантиришга оид бутун бир қатор масалаларни конкретлаштириб беради. Ўнинчи беш йилликнинг биринчи йили бўлмиш 1976 йил плани тасдиқланди. Планлаштириш органлари беш йиллик планини йилларга бўлиб чиққан ҳолда анча қисқа муддатларда ҳамда айни чоқда 1977 йилда халқ хўжалигини ривожлантириш планини анча қисқа муддатларда тузиш имкониятига эгадирлар. Бу принципиал аҳамиятга эга. Чунки бизнинг планлаштиришимиздаги катта камчиликлардан бири — халқ хўжалик планлари лойиҳаларини узоқ муддат давомида тузиш практикасини бартараф этиш имконини берадики, лойиҳаларни узоқ муддат давомида тузиш натижасида планлаштириш органлари, бинобарин, иттифоқдош республикаларнинг Министрлар Советлари, министрликлар, идоралар, мамлакатдаги иқтисодий бошқарувнинг барча органлари планларнинг ижроси устидан контроль қилиш ишлари сусайиб кетишига йўл қўяр эдилар, бунга КПСС Марказий Комитетининг Ҳисобот докладида жиддий эътибор қаратилган.

Асосий йўналишлар лойиҳасида қўйилган янги вазифаларга асосланиб, СССР Госплани халқ хўжалигини ривожлантиришнинг асосий пропорцияларини ишлаб чиқишга, планнинг балансли бўлишига, комплекс программаларни тузишга, ишлаб чиқарувчи кучларни иқтисодий жиҳатдан районлаштириш ва жойлаштириш проблемаларини ҳал этишга, ижтимоий ишлаб чиқаришнинг самарадорлигини ошириш йўлларини белгилашга кўпроқ эътибор бериши керак. Госплан ана шу иш билан чуқур ва ижодий шуғулланиш учун кўпгина кундалик масалалардан озод этилиши лозимки, бу масалалар СССР Госснаби, министрликлар ва бошқа органлар томонидан кўриб чиқилиши мумкин.

Ўнинчи беш йилликда партия томонидан ишлаб чиқилган **бошқарув ташкилий структурасини** яхшилашга қаратилган йўл давом эттирилади. Саноатнинг баъзи бир тармоқларини бошқаришнинг бош схемалари тасдиқланди. Мазкур тармоқларда ишлаб чиқариш ва саноат бирлашмалари барпо этила бошланди, бош бошқармалар бекор қилинди, бошқарув бўғинларининг сони қисқартирилди. 1976 йил бошига келиб ишлаб чиқариш ва илмий-ишлаб чиқариш бирлашмаларининг сони 2,3 мингтага етди, саноат маҳсулотининг 24 проценти шуларнинг ҳиссасига тўғри келади. Ўнинчи беш йилликда саноатда ишлаб чиқариш бирлашмаларини барпо этиш тугалланади. Бирлашмалар — саноат ишлаб чиқаришни бошқаришда сифат жиҳатдан янги ҳодисадир. Улар корхоналарни шунчаки механик бирлаштириш эмас, балки ягона ишлаб чиқариш-хўжалик комплекси бўлиб, бу комплексда фан билан ишлаб чиқариш узвий тарзда қўшилиб кетган, ихтисослаштириш ва кооперациялаш кенг кўламда ривожланган.

Ўнинчи беш йилликда капитал қурилишда бошқаришнинг бош схемалари ишлаб чиқилиши ва жорий этилиши лозим. Бу схемаларда қурилиш министрликларини икки ва уч бўғинли бошқариш системасига изчил ўтказиб бориш, йирик ихтисослаштирилган қурилиш-монтаж бирлашмаларини барпо этишни кўзда тутмоқ керак. Қишлоқ хўжалигида хўжаликлараро кооперациялаш ва аграр-саноат интеграцияси, ана шу асосда йирик ихтисослаштирилган корхоналар ва бирлашмалар барпо этиш кенг ривож топади. Уларнинг фаолиятини тартибга солувчи тегишли Низомларни ишлаб чиқиш ва қабул қилиш лозим бўлади.

Саноатда ишлаб чиқариш бирлашмаларини барпо этиш, қишлоқ хўжалигида қурилиш-монтаж ташкилотларини йириклаштириш, хўжаликлараро кооперациялаш ва аграр-саноат интеграцияси экономикани ривожлантиришнинг ҳозирги босқичи хусусиятларига мос келади ҳамда халқ хўжалиги ва бошқарувнинг ташкилий структурасини яхшилайди.

Хўжалик механизмини янада такомиллаштиришнинг асосий мақсадларидан бири — диққат-эътиборни изчил равишда ишлаб чиқариш ва қурилишнинг пировард кўрсаткичларини яхшилашга қаратиш: маҳсулот етказиб бериш планини тузилган шартномаларга мувофиқ тарзда бажариш, тайёр объектларни ишга тушириш ҳамда материал, меҳнат ва молиявий ресурслардан самарали фойдаланишни оширишдир. Кооперациялашган тарзда маҳсулот етказиб бериш юзасидан топшириқларни аниқ бажаришнинг аҳамиятини алоҳида таъкидламоқ лозим, зеро бу ҳол кўп жиҳатдан бутун саноат ишининг бир маромда боришини, ишлаб чиқариш қувватларидан фойдаланиш самарадорлигини белгилаб беради.

Бунинг учун маҳсулотларни кўплаб ва катта туркумларда ишлаб чиқарадиган бирлашмалар ва корхоналарни, уларнинг ўзаро муносабатларига узоқ муддатли хўжалик шартномаларини асос қилиб олган ҳолда, бевосита узоқ муддатли алоқаларга кўчиришни тугаллаш, шунингдек иқтисодий рағбатлантириш фондлари ва мукофотлар ҳажмларини шартномалар ва заказларга мувофиқ маҳсулот етказиб бериш планини бажаришга боғлиқ бўлишини кучайтириш кўзда тутилади. Бу вазифани амалда рўёбга чиқариш Госснаб ва унинг органларининг, министрликлар ва идораларнинг ишида жиддий ўзгаришлар ясашни, халқ хўжалиги эҳтиёжларини қондиришда уларнинг масъулиятини оширишни талаб этади.

Бизнинг хўжалик механизмимизнинг бошқа жиҳатлари ҳам янги вазият ва янги вазифалар ҳисобга олинган ҳолда такомиллаштирилади. Ишлаб чиқариш бирлашмаларини барпо этиш фондлар учун ҳақ тўлаш ва бюджетга бошқа тўловлар, фойдаларни тақсимлаш ва иш ҳақи фондини ҳосил қилиш нормативлари каби стабил (беш йиллик) иқтисодий нормативларнинг ролини ошириш имконини беради.

(Давоми тўртинчи бетда).

Ўртоқ А. Н. КОСИГИН доклади

(Давоми).

Шуни айтиш керакки, кейинги йилларда халқ хўжалигига планли раҳбарлик қилишда иқтисодий воситаларнинг ролини кучайтириш корхоналар ва бирлашмаларнинг ишлаб чиқариш ресурсларидан яхшироқ фойдаланиш ва рентабелликни ўстиришдан манфаатдорлигини сезиларли даражада оширди. Тўққизинчи беш йиллик мобайнида қарийб беш юз миллиард сўм фойда олиндики, бу саккизинчи беш йилликдагига нисбатан 1,5 баравар кўпдир. Бу ҳол СССР Давлат бюджетининг даромад базасини кенгайтирди ва мустаҳкамлади, унинг структурасини яхшилади, иккинчи томондан эса, корхоналар ва бирлашмалар фаолиятининг молиявий натижаларини яхшилашга бюджетнинг таъсирини кучайтирди. Корхоналар ва бирлашмалар фойдалари ҳамда бошқа манбалари ҳисобидан юз миллиард сўмдан кўпроқ маблағ иқтисодий рағбатлантириш фондларини ҳосил қилишга сарфланди. Бу маблағлардан ишлаб чиқаришни ривожлантиришда ва техника жиҳатдан қайта қуроллантиришда, мукофотлар тўлашда, меҳнаткашлар турмушининг социал-маиший шароитларини яхшилашда фойдаланилди.

Ўнинчи беш йилликда ана шу мақсадлар учун янада кўпроқ маблағлар ажратилади. Вазифа уларни катта самара олган ҳолда ишлатишдан, ҳар бир корхона ва бирлашмада уларнинг миқдори ишлаб чиқариш интенсивлигини, меҳнат унумдорлигини ошириш, маҳсулот сифатини яхшилаш, техникани тараққий эттириш ишида эришилган натижаларга бевосита боғлиқ қилиб қўйилишидан иборатдир. Шунингдек, корхоналар ва бирлашмаларда ана шу ресурслар мўлжалланган мақсадларга сарфланиши, бошқа эҳтиёжларга жалб этилмаслиги ҳам зарурдир.

Хўжалик рентабеллигининг кўрсаткичлари умуман яхшиланиб бораётган бир пайтда бизда зарар кўриб ишлайдиган корхоналар, шунингдек зарар кўрган ҳолда олинадиган айрим маҳсулот турлари ҳали ҳам кўп. Саноатда 1975 йилда корхоналарнинг 18 проценти фойда олиш планини бажармади.

Хўжалик фаолиятининг самарадорлигини ошириш ишида меҳнатга ҳақ тўлаш ва мукофотлаш системасининг роли ошмоғи лозим. Моддий рағбатлантиришнинг прогрессив формалари, хусусан пировард маҳсулот ёки тугалланган объектлар учун меҳнатга ҳақ тўлаш, нарядсиз системалар, кам ходимлар қатнашган ҳолда юқори сифатли маҳсулот чиқаришни кўпайтиришни рағбатлантириш кенгроқ кўламда қўлланилади. Мукофотлар меҳнат унумдорлигини оширишга, ишлаб чиқариш қувватларини тезроқ ўзлаштиришга, ишлаб турган асбоб-ускуналардан фойдаланишни яхшилашга, янги техникани жорий этишга, хом ашё ва материалларни тежашга, маҳсулот сифатини оширишга ҳозиргига қараганда кўпроқ ёрдам бериши керак.

Хўжалик ҳисобини мустаҳкамлаш учун молия-кредит механизмининг таъсирини ошириш ҳам зарурдир. Ҳозирги пайтда саноатда оборот маблағларининг ҳар икки сўмидан бир сўми кредит ҳисобидан таъминланади, қишлоқ хўжалиги, савдо ва бошқа тармоқларда эса кредитнинг ҳиссаси бундан ҳам кўпроқдир. Вазифа ўнинчи беш йилликда ишлаб чиқариш ресурсларидан оқилона фойдаланишда, меҳнат унумдорлигини ўстиришни жадаллаштириш, таннархни камайтириш ва ишлаб чиқариш резервларидан фойдаланишда кредитларнинг ролини ва самарадорлигини кўтаришдан иборатдир. Қурилиш соҳасида, хусусан заказчига узоқ муддатли кредитлар бериш ҳисобига кредит муносабатлари янада кўпроқ кўламда ривожланиши керак. Бу ҳол ишлаб турган корхоналарни айниқса халқ истеъмоли молларини ишлаб чиқаришни кенгайтириш ва аҳолига хизматлар кўрсатиш мақсадида реконструкция қилишни ва қайта қуроллантиришни рағбатлантириш имконини беради.

Халқ хўжалигини планли ривожлантириш, товар оборотини ўстириш ва баҳоларнинг стабил бўлиши негизида мамлакатда пул муомиласининг янада мустаҳкамланиши ҳамда совет сўмининг харид қуввати барқарорлиги таъминланади.

Партия хўжалик механизмини такомиллаштиришда ҳамиша хўжалик кадрларининг **ташаббусини ва социалистик тадбиркорлигини** авж олдиришга муҳим ўрин бериб келди. Янги илмий ва техникавий ечимлардан, меҳнатни ва бошқарувни ташкил этишнинг илғор усулларидан актив фойдаланиш, ишлаб чиқариш резервларини ижодий тарзда излаш, ўзгариб турувчи эҳтиёжлар ва талабни диққат билан ҳисобга олиш — ҳозирги совет хўжалик ходимидан талаб қилинадиган нарсалар ана шулардир. У янгиликни ҳис эта билиши, истиқболни кўра олиши ва партия позицияларидан туриб, ишнинг кўзини яхши билиб қарорлар қабул қила билиши ва албатта, коллективда тарбиячи, ишлаб чиқаришнинг ташкилотчиси бўлиши лозим.

Давлат топшириқларини, шартнома мажбуриятларини бажариш учун, ишнинг сифати учун хўжалик раҳбарларининг масъулиятини ошириш мақсадида танқид ва ўз-ўзини танқидни янада кенгроқ кўламда ривожлантириш, ижрони контроль қилиш ва текшириш ишини яхшилаш, хўжаликни бошқаришнинг барча бўғинларида ленинча иш услубининг қарор топишига қатъият билан эриша бориш зарурдир.

Партия ўнинчи беш йилликда мамлакат олдига қўяётган юксак мақсадлар жамиятимиз ҳаётида кўп янги нарсаларни вужудга келтирмоқда. Бу эса оммавий **социалистик мусобақа** учун, меҳнатга коммунистик муносабатда бўлиш ҳаракати учун айниқса характерли бўлиб, улар ишчилар синфи, колхозчи деҳқонлар, зиёлиларнинг хўжалик фаолияти барча жиҳатларига таъсир ўтказишларининг самарали методлари бўлиб қолди. Саноат, қурилиш, транспорт, қишлоқ хўжалиги, экономиканинг барча тармоқлари ходимлари съезд олдидан экономикани ва халқ фаровонлигини янада юксалтириш йўлида ишлаб чиқариш самарадорлигини ва иш сифатини ошириш учун мусобақани кенг кўламда авж олдириб юбордилар.

Хом ашё, материаллар, комплектловчи буюмлар етказиб берувчи корхоналар коллективларининг тайёр маҳсулот чиқарувчи завод ва фабрикалар коллективлари билан мусобақаси тобора кенг кўламда авж олиши беш йиллик вазифаларини ҳал этиш учун жуда муҳимдир. Бу мусобақанинг халқ хўжалик планларини тўла ва ошириб бажаришга комплекс таъсир кўрсатишини кучайтиради, хом ашёдан тортиб то пировард маҳсулотга қадар ишлаб чиқаришнинг барча босқичларида сифатни ошириш имконини беради.

Партия Марказий Комитети, СССР Министрлар Совети, ВЦСПС ва ВЛКСМ Марказий Комитети Бутуниттифоқ социалистик мусобақасини ўтказиш тўғрисидаги қарорларида катта аҳамиятга эга бўлган вазифани — социалистик мажбуриятлар ва муқобил планларни муваффақиятли бажариш учун зарур шарт-шароитларни таъминлаш вазифасини қўйдилар. Бу ҳол планлаштириш ва таъминот органлари, министрликлар ва идоралар зиммасига катта масъулият юклайди. Улар оширилган мажбуриятлар олаётган меҳнат коллективларининг ташаббусига жавобан оператив ва малакали тарзда иш тутишлари лозим бўлади.

Бизнинг халқ хўжалигимизни халқаро меҳнат тақсимотига янада чуқурроқ қўшиш, **ташқи иқтисодий ҳамкорликни** узоқ муддатли асосга бундан буён ҳам ўтказиб бориш ўнинчи беш йилликнинг характерли белгиси бўлади. Шу сабабли ташқи иқтисодий алоқаларнинг самарадорлигини ошириш ҳам бизнинг муҳим вазифаларимиздан бирига айланмоқда. Биз ана шу вазифани ҳал қилмоқ учун анъанавий товарлар ҳисобига ҳам, маҳсулотларнинг янги турлари ҳисобига ҳам мамлакатнинг экспорт қилиш потенциалини планли равишда кенгайтириб бориш ниятидамиз. Бунинг учун совет экономикаси ғоят катта имкониятларга эга, бинобарин министрликлар ва идоралар мазкур масъулиятли вазифаларни ҳал этишга давлат нуқтаи назаридан ёндошишлари, четга чиқариладиган маҳсулотни ишлаб чиқариш ўсиши, унинг сифати ва рақобат қилиш қобилияти ошиши учун мунтазам равишда чора-тадбирлар кўришлари лозим. Ташқи савдо халқ хўжалигининг муҳим тармоғига айланганлиги сабабли бир қанча ҳолларда экспортга, ташқи бозорларнинг ўзига хос талабларини қондиришга мўлжалланган махсус корхоналар ташкил қилиш тўғрисидаги масала ҳам юзага келди. Ана шундай қилиш ташқи савдодан келадиган фойдани кўпайтиришга, унинг бутун халқ хўжалиги учун фойдали самарасини оширишга ёрдам берган бўлур эди.

Импорт соҳасида асосий нарса унинг ривожланиши техника тараққиётининг жадаллашувига ғоят катта ёрдам кўрсатишдан, совет кишиларининг хилма-хил товарларга бўлган эҳтиёжларини янада тўлароқ қондириш манфаатларига жавоб беришидан, давлат плани замирида ётган иқтисодий стратегияга мувофиқ бўлишидан иборатдир. Фақат марказий планлаштириш ва ташқи савдо органлари эмас, балки бошқа ҳамма министрликлар ва идоралар ҳам бунга доимо эътибор беришлари лозим. Улар ташқи иқтисодий масалаларни ҳал қилишда ҳам умумхўжалик самарадорлигини кўрсатувчи мезонларга амал қилишлари шарт.

Ҳамма мамлакатлар билан ташқи иқтисодий алоқаларни кенгайтириш партиямизнинг халқаро ишлардаги йўлига мос келади.

Биз бундан буён ҳам **социалистик мамлакатлар билан** ҳамкорликни ривожлантириш ва мустаҳкамлашга ғоят катта эътибор берамиз. 20 йилга мўлжалланган социалистик иқтисодий интеграция комплекс программаси ва биринчи марта 1975 йил ёзида Ўзаро Иқтисодий Ёрдам Кенгаши сессиясида қабул қилинган кўп томонлама интеграция тадбирларининг келишиб олинган плани бизнинг ҳамкорлигимиз учун тобора катта аҳамият касб этмоқда. Бир қанча энг муҳим халқ хўжалик проблемаларини ҳамкорликнинг узоқ муддатга мўлжалланган мақсадли программалари негизида куч-ғайратни биргаликда сарфлаган ҳолда ҳал қилмоқ зарурки, бундай программаларни ишлаб чиқишга социалистик мамлакатлар яқин вақт ичида киришмоқлари лозим бўлади. Саноатда кооперацияни ва ихтисослаштиришни бутун чоралар билан кенгайтириш катта вазифадир. Министрликлар ва идоралар бу вазифага жуда жиддий эътибор беришлари керак.

Қардош социалистик мамлакатлар билан бизнинг савдо-сотиқ ишларимиз алоҳида характерга эга бўлиб, социалистик қурилиш ва ўзаро ҳамкорлик жараёнида юзага келган барқарор хўжалик алоқаларини акс эттиради. Социалистик ҳамдўстлик мамлакатларининг сиёсий бирлиги ва дўстлиги мустаҳкамлигини гарантиялаган бу алоқалар ҳамма қардош мамлакатларда халқ хўжалигининг жадал ва шахдам ўсиши учун зарур бўлган хом ашё ва материалларни, асбоб-ускуналарни, илмий-техникавий тажрибани олиш манбаи бўлиб хизмат қилади.

Совет Иттифоқи **ривожланаётган мамлакатлар билан** ўз ҳамкорлиги мустаҳкам ва ўзаро манфаатли меҳнат тақсимоти характерига эга бўлишидан манфаатдордир. Кейинги йилларда Осиё, Африка ва Латин Америкасининг бир қанча мамлакатлари билан узоқ истиқболни мўлжаллаб тузилган иқтисодий ҳамкорлик тўғрисидаги шартномалар ва битимлар ана шу мақсадларга жавоб беради. Биз демократик ва одилона асосларда ривожланаётган мамлакатлар билан ҳамкорликни кенгайтираверамиз, уларнинг иқтисодий мустақиллигини мустаҳкамлашга кўмаклашаверамиз.

Ривожланган капиталистик мамлакатлар билан бизнинг иқтисодий муносабатимиз халқаро кескинлик юмшаб бораётган шароитда янги фазилатлар касб этмоқда, бу муносабатлар Европада хавфсизлик ва ҳамкорлик юзасидан кенгашнинг якунловчи актида баён этилган принциплар асосида муваффақият билан кенгайиб бориши мумкин. Мамлакатимизда саноат объектларини қуришда ҳамкорлик қилиш тўғрисидаги ва совет ташкилотларининг Ғарб мамлакатларида саноат корхоналари қуришда иштирок этиши тўғрисидаги кенг миқёсли битимларни тузиш практикаси давом эттирилади. Компенсацион негиздаги, айниқса янги корхоналар қисқа муддатлар ичида ўзини оқлайдиган негиздаги битимлар, саноат кооперациясининг турли хиллари, биргаликда ўтказиладиган илмий тадқиқотлар ва лойиҳалаш-конструкторлик ишлари ҳамкорликнинг истиқболли формаларидир.

Равшанки, бизнинг савдо ва иқтисодий алоқаларимиз ҳамкорлик қилишга ҳамда унинг ривожланиши учун нормал тенг ҳуқуқли шароитларни таъминлаш тўғрисида жон куйдиришга астойдил тайёр эканликларини кўрсатган мамлакатлар билан тезроқ ривожланиб боради. Фақат ана шундай бўлган тақдирдагина иқтисодий муносабатлар чинакамига кенг ва мустаҳкам бўлиши мумкинки, бу муносабатлар бизнинг халқ хўжалик планларимизда акс этади.

Ўртоқлар, 1976-1980 йилларда СССР халқ хўжалигини ривожлантиришнинг асосий йўналишлари лойиҳасида қўйилган социал ва иқтисодий вазифалар коммунистик қурилишнинг ҳозирги босқичидаги партия сиёсатига тўла-тўкис мувофиқдир. Халқ турмуши даражасини янада юксалтириш, ишлаб чиқаришни интенсивлаштириш, иш сифатини ошириш — бу айни чоқда узоқ вақтга мўлжалланган вазифалар бўлиб, бу вазифалар ўнинчи беш йилликдан кейин ҳам ҳал қилинаверади. Умуман ривожланиш ва тараққий этиш проблемалари каби улар ҳам ҳамма вақт жамият олдида тураверади. Ўнинчи беш йилликка келганда унинг хусусияти шундан иборатки, биз худди ана шу йилларда халқ хўжалигида ижтимоий ишлаб чиқаришни ўстиришнинг интенсив, сифат омилларидан устун даражада фойдаланишга ўтишни тугаллаш учун иложи бўлган ҳамма ишларни қилишимиз лозим бўлади.

III. САМАРАДОРЛИКНИ ВА СИФАТНИ ОШИРИШ АСОСИДА МОДДИЙ ИШЛАБ ЧИҚАРИШНИНГ РИВОЖЛАНИШИ

Беш йилликнинг социал-иқтисодий вазифаларига мувофиқ моддий ишлаб чиқаришни янада ривожлантириш, унинг структурасини такомиллаштириш, маҳсулотнинг сифатини ва техникавий даражасини ошириш программаси асосий йўналишлар лойиҳасида баён қилиб берилди. Бутун ишлаб чиқаришни кўпайтириш миқёслари жиҳатидан ўнинчи беш йиллик бундан олдинги беш йилликларнинг ҳар қайсисига нисбатан анча устунроқ туради.

Саноат маҳсулоти беш йил ичида 35-39 процент кўпаяди. Оғир индустриянинг, айниқса унинг фан-техника тараққиётини тезлатишдаги белгиловчи мавқеи тўла равишда сақланиб қолади. «А» группаси тармоқларининг маҳсулоти 38-42 процент кўпаяди.

Оғир саноат маҳсулотининг энг муҳим турларини ишлаб чиқаришни ўстириш тўғрисидаги маълумотлар қуйидагилардан иборат:

	Ишлаб чиқариш ҳажми: 1975 йил	Ишлаб чиқариш ҳажми: Асосий йўналишлар лойиҳаси бўйича 1980 йил	Ўнинчи беш йилликдаги ўсиш: Мутлақ ўсиш	Ўнинчи беш йилликдаги ўсиш: 1975 йилга нисбатан процент ҳисобида
Электр энергия-миллиард киловатт соат	1038	1340-1380	302-342	29-33
Кўмир-миллион тонна	701	790-810	89-109	13-16
Нефть, газ конденцати билан бирга-миллион тонна	491	620-640	129-149	26-30
Газ-миллиард куб метр	289	400-435	111-146	38-50
Пўлат-миллион-тонна	141	160-170	19-29	13-20
Қора металлар прокати (тайёри) — миллион тонна	98,6	115-120	16-21	17-22
Металл қирқиш станоклари-миллион сўмлик	1492	2245	753	50
минг дона	232	245	13	6
Темирчилик-пресслаш машиналари-миллион сўмлик	397	680	283	71
минг дона	50,5	58	7	15
Минерал ўғитлар шартли бирлик ҳисобида-миллион тонна	90	143	53	59
Синтетик смолалар ва пластмасса-минг тонна	2840	5396-5964	2556-3124	90-110
Химиявий тола ва иплар минг тонна	955	1450-1500	495-545	52-57
Целлюлоза-минг тонна	6840	9230	2390	35
Цемент-миллион тонна*	121	143-46	22,1-25,1	18-21

Саноатнинг ҳар бир тармоғи олдига катта-катта вазифалар қўйилди. Мўлжалланаётган топшириқлар ҳар қанча катта бўлса ҳам лекин реал топшириқлар бўлиб, хўжалик моҳирлик билан бошқарилганида ошиғи билан бажарилиши мумкин.

Машинасозлик ва аввало меҳнат қуроллари ишлаб чиқариш моддий ишлаб чиқаришдаги барча тармоқларнинг техникавий даражасини оширишда ва сифат кўрсаткичларини яхшилашда биринчи даражали роль ўйнайди. Беш йил ичида машинасозлик 1,6 баравар чамаси ўсиши керак. Шу билан бирга атом машинасозлигини, металлургия, химия машинасозлигини, шунингдек электротехника, радиоэлектроника, станоксозлик саноатининг ва асбобсозликнинг бир қанча тармоқларини жадал ўстириш кўзда тутилади. Шу тариқа халқ хўжалигининг барча тармоқларини ривожлантиришда сифат жиҳатидан катта силжишлар рўй бериши учун негиз яратилаберади.

* Колхозлараро ташкилотларининг корхоналари ишлаб чиқарган цемент бу ҳисобга кирмайди.

Техника соҳасида ўтказилаётган ягона сиёсат машинасозлик олдига бир қанча умумий талаблар қўядики, бу тўғрида гапириб ўтдик. Бу талаблар саноатимизни энг янги кашфиётлар ва ихтироларни ўзида мужассамлаштирувчи ва катта иқтисодий самара берувчи техникани тезлик билан вужудга келтиришга йўллайди. Шу нарсани яна бир марта уқтириб ўтмоқчиманки, беш йиллик планда биз қўл ишларини кескин равишда камайтирадиган ва ҳамма тармоқларда меҳнат унумдорлигини ўстиришни таъминлайдиган техникани ишлаб чиқариш борасида махсус топшириқлар берилишини кўзда тутишимиз лозим. Сермеҳнат ва оғир қурилиш ишларини, кўтариш-ташиш, юкларни ортиш-тушириш ишларини ҳамда омборлардаги ишларни механизациялаш воситаларини ишлаб чиқариш икки баравар чамаси кўпайтирилади.

Қўйилган вазифалар мураккаб бўлса ҳам лекин биз бу вазифаларни уддалай оламиз. Машинасозлик саноатимиздаги станоклар анчагина янгиланган. Кейинги йиллардаги маълумотларга қараганда янги станоклар орасида ишлай бошлаганига ўн йилча бўлган станокларнинг салмоғи тахминан 57 процентни, темирчилик-пресслаш машиналари эса 55 процентни ташкил этади. Бу эса Ғарбдаги саноат жиҳатидан ривожланган кўпгина мамлакатлардагига нисбатан анча ортиқдир. Ўнинчи беш йилликда автоматлаштирилган қуйиш, темирчилик-пресслаш ва пайвандлаш машиналарини, юксак даражада аниқ заготовкалар тайёрлаб берадиган ускуналар комплексларини ва линияларни ишлаб чиқариш суръатлари тезлаштирилади. Янги, шу жумладан мураккаб методлардан (электрошлаклар ёрдамида металл қуйиш, штамповка йўли билан металл қуйиш, штамповка йўли билан пайвандлаш, металлокерамика усули ва бошқа методлардан) яъни мураккаб формадаги, ўз шакли жиҳатдан тайёр деталлга яқинроқ бўлган аслини олганда металлни нобуд қилмай буюмлар ишлаб чиқариш имкониятини берадиган методлардан фойдаланиб заготовкалар тайёрламоқ учун керакли ускуналар ишлаб чиқариш ташкил этилади.

Кўп серияли ва оммавий ишлаб чиқариш билан шуғулланадиган тармоқлар учун автомат линиялар ишлаб чиқариш ўзлаштирилади. Бундай линияларни ҳар-хил катта-кичикликдаги деталлар ясашга тез мослаштириш мумкин. Шу туфайли автомобиллар, тракторларнинг, бошқа машиналар ва ускуналарнинг янги моделларини ишлаб чиқаришни қисқароқ муддатлар ичида ва анча камроқ чиқим билан ўзлаштираверишмумкин бўлиб қолади.

Машинасозлик саноатимизнинг баъзи тармоқлари олдида турган энг муҳим вазифалар тўғрисида қисқача тўхталиб ўтиш керак.

Энергетика машинасозлиги соҳасида бундан олдинги беш йилликда мамлакатимизда атом электростанциялари учун машинасозлик барпо қилишга киришилди. Эндиги йилларда атом машинасозлиги жадал суръатлар билан ривожлантирилаверади. Ҳар бирининг қуввати бир минг мегаваттли реакторлар ишлаб чиқариш билан бирга қуввати 1,5 минг мегаваттли реакторлар билан ишлайдиган атом энергоблокларининг комплект ускуналарини ишлаб чиқиш амалга оширилади. Энергетика машинасозлиги корхоналари 500, 800 ва 1000-1200 мегаватт қувватли турбиналар ва генераторлар, қуввати икки юз эллик мегаваттгача бўлган буғ-газ установкаларини ишлаб чиқаришга киришилади.

Қишлоқ хўжалик машинасозлиги шу беш йилликда ўтган беш йилликдагига қараганда қарийб 1,5 баравар кўп машиналар чиқаришни таъминлайди. Деҳқончилик эҳтиёжлари учун қуввати янада кўпроқ — уч юз ва юз эллик от кучига эга бўлган тракторлар ишлаб чиқариш кенгайтирилади. Иш унуми илгари ишлаб чиқарилаётган машиналарга нисбатан бир ярим-икки баравар юксак бўлган ва ўзи юрадиган «Колос», «Нива», «Сибиряк» ғалла комбайнларини ишлаб чиқариш ўтган беш йил ичида ўзлаштирилган эди. Эндиликда мана шу ўзиюрар комбайнларни ишлаб чиқариш анча кўпайтирилади. Машиналарнинг пишиқлигини ва узоққа чидашини янада оширадиган, уларнинг ишлатиш сифатларини яхшилайдиган чоралар кўзда тутилмоқда. Кучли тракторларга тиркаб ишлатиладиган иш қуроллари туркумларини кўплаб ишлаб чиқариш йўлга қўйилади, пахта, лавлаги, картошка, сабзавот экинларини парвариш қилиш ва уларнинг ҳосилини йиғиб-териб олиш учун керакли иш қуроллари ишлаб чиқариш, шунингдек йирик чорвачилик фермалари ва комплекслари учун ускуналар комплектларини ишлаб чиқариш кўпайтирилади. Қишлоқ хўжалик машинасозлигимиз ем-хашак тайёрлаш ва ҳозирлаш учун зарур янги ускуналар ясашни ўзлаштириши керак. Мана шу катта ва жуда муҳим вазифани ҳал этиш натижасида ишни шундай ташкил қилиш мумкин бўлиб қоладики, бу билан ем-хашакнинг ҳаммасини чорва молларга қайта ишланган ва ҳозирланган ҳолда бериш имконияти туғилади. Бу эса ем-хашаклардан фойдаланиш самарадорлигини анча оширади.

Металлургия саноати учун ускуналар ишлаб чиқариш кенгайтирилади. Шу мақсадда ўтган беш йилликдагига нисбатан 2,4 баравар кўп капитал маблағ ажратилади. Прокат ускуналар, пўлатни узлуксиз қуйиш установкалари, хажми тўрт юз тоннагача бўлган, меҳнат унумдорлигини икки бараварданзиёдроқ оширадиган кислородли конверторлар, қувур пайванд қилиб берадиган ва қувур прокат қилиб берадиган янги автоматлаштирилган станлар ишлаб чиқариш анча кўпайтирилади. Оғир машинасозликнинг ривожлантирилиши ички эҳтиёжларимизни ҳам таъминлашга, шунингдек бошқа мамлакатларга металлургия ускуналари етказиб бериш мажбуриятларини ҳам бажаришга имкон беради. Рудаларни қазиб чиқариш ва саралаш, кон-қудуқлар қазиш, нефть ва газларни ташиб олиш учун керакли ускуналарни ишлаб чиқариш анча кенгайтирилиши лозим.

Саноатни ускуналарнинг прогрессив турлари билан таъминлаш, энг янги технологик жараёнларни кенг жорий қилиш, шунингдек маҳсулот сифатини контрол қилиб турувчи системаларни қўлланиш тез ишлайдиган замонавий электрон-ҳисоблаш техникасини, приборларни, радиоэлектроника аппаратлари, лазер техникасини ва бошқа энг янги техникани ишлаб чиқаришни ривожлантиришни талаб қилади. Бу эса **радио ва электрон саноати, приборсозлик, аниқ машинасозлик** саноати олдига жиддий вазифалар қўяди. Приборлар ва автоматлаштириш воситалари ишлаб чиқаришни беш йил ичида 1,6-1,7 баравар кўпайтириш мўлжалланмоқда.

Химия ва нефть машинасозлигида химия индустрияси, нефть ва газ қазиб чиқариш, целлюлоза-қоғоз саноати тармоқларида юксак даражада тежамли янги технологик жараёнлар учун прогрессив ускуналар ва аппаратлар яратиш ҳамда шуларни ишлаб чиқаришни ўзлаштириш мўлжаллаб қўйилди. Асбоб ускуналарнинг асосий турларини ишлаб чиқариш 1,5-1,6 баравар кўпаяди.

Енгил саноат ва озиқ-овқат саноати учун ускуналарнинг кўпгина принципиал янги турлари яратиб берилади. Ип йигириш учун урчуқли машиналар ва мокили тўқув станоклари ўрнига урчуқсиз ип йигирадиган ва сарфланаётган меҳнатни 2-2,5 баравар камайтиришга имкон берадиган янги машиналарни, маҳсулот чиқаришга сарфланаётган меҳнатни 1,5—2 баравар камайтирадиган ва шу билан бир вақтда шовқин даражасини анча камайтирадиган мокисиз тўқув станокларини кенг миқёсда ишлаб чиқариш йўлга қўйилади. Озиқ-овқат саноатидаги автомат корхоналар учун автоматлаштирилган комплекслар ишлаб чиқаришга киришилади.

Ёқилғи-энергетика комплекси. Совет Иттифоқи ўзининг ёқилғи-энергетика ресурслари негизида ўз экономикасини ривожлантираётган жаҳонда бирдан-бир йирик индустриал давлатдир. Бу эса экономикамизнинг жиддий афзаллиги ва экономикамизни муттасил ўстираберишнинг жуда муҳим шарт-шароитидир, лекин бу афзалликни тўла равишда ишга солмоқ учун ресурслардан рационал ва тежамли равишда фойдаланиш зарур. Энергетика потенциалимиз бундан буён асосан гидроэнергия, атом ёқилғи ва арзон кўмирлар ҳисобига ўсиб бориши учун шу беш йилликда тегишли негиз яратиб берилади. Нефть ва газга келганда, уларни қазиб олишдаги ўсиш технология эҳтиёжларига тобора кўпроқ даражада йўналтирилаверади. Электр энергия ишлаб чиқариш борасида ҳаммаси бўлиб 67-70 миллион киловаттли янги қувватлар ишга туширилади. Ишга туширилаётган бу янги қувватларда атом ва гидростанциялар улуши тўққизинчи беш йилликдаги йигирма икки процентдан ўнинчи беш йилликда қирқ процентга етказилади. Мамлакатни, жумладан, унинг шарқий районларини ёқилғи ва электр энергия билан таъминлашда кўмир тобора кўпроқ роль ўйнайдиган бўлиб қолади.

Ўнинчи беш йилликнинг ўзидаёқ электр энергия ишлаб чиқариш учун Экибастуз ва Канск-Ачинск ҳавзаларининг кўмирини ишлатиш анча кенгайтирилади, Урал ва Волга бўйи районларидаги бир қанча катта иссиқлик электростанциялари мазут ўрнига кўмирдан фойдаланиш усулига ўтади. Бунинг учун кўмир саноатини янада ривожлантириш, айниқса Экибастуз, Канск-Ачинск, Кузнецк, Южно-Якутск ҳавзаларида кўмирни очиқ усулда қазиб олишни кўпайтириш мўлжалланмоқда. Корхоналарни техника билан қайта қуроллантириш давом эттирилади, мамлакатнинг ишлаб турган кўмир ҳавзаларида комплекс механизацияни ва автоматлаштиришни жорий қилиш негизида меҳнат унумдорлиги оширилади ва меҳнат шароити яхшиланади. Мамлакатда кўмир қазиб чиқариш соҳасида қўлга киритиладиган ўсишнинг 60 процентига энг тежамли бўлган очиқ усулда кўмир қазиб чиқариш йўли билан эришилади. Газ қазиб чиқариш тўққизинчи беш йилликдагига нисбатан тахминан бир ярим баравар кўпайтирилади, газни технологик мақсадлар учун ишлатиш эса тахминан 2 баравар кўпайтирилади. Нефтни қайта ишлаш 25-30 процент кўпайтирилади.

Газнинг асосий манбалари истеъмол қилинадиган марказлардан анча узоқлиги ва газ қувурлари трассаларидаги об-ҳаво шароитининг мураккаблиги қиш даврида керак бўладиган газнинг резерв запасларини сақламоқ учун ер остида катта ҳажмдаги газ омборлари вужудга келтиришни жуда зарур вазифа қилиб қўймоқда. Бу эса анча кам маблағ талаб қилади, металлни кўп миқдорда тежашга имконият беради, ҳамда энергетика, химия корхоналарини, хонадонларни табиий газ билан узлуксиз таъминлаб туришга имкон беради. Шу сабабли планларда Москва ва Ленинград районларида, Украинада, Совет Балтика бўйи ва Закавказье республикаларида газ сақланадиган ер ости омборларини кенгайтириш ва янгиларини барпо этиш кўзда тутилиши лозим.

Совет Иттифоқи Европа қисми ва Уралнинг ёқилғи-энергетика баланси проблемасини тағин ҳам самаралироқ ҳал этиш алоҳида аҳамият касб қилмоқда. Бу жуда кенг районнинг ёқилғи ҳамда электр энергияга бўлган ва тез ўсиб бораётган талабини қондирмоқ учун жамики қуввати 13-15 миллион киловаттга тенг келадиган атом электростанциялари қуриш программасини амалга оширишни ва шу билан бир вақтда Сибирь ҳамда Қозоғистоннинг бой кўмир конларидан фойдаланиб, катта иссиқлик электростанциялари қуришни тезлаштиришни талаб қилмоқда. Бу электростанцияларнинг электр энергиясини мамлакат Европа қисмининг туташ энергетика системасига бериб туриш мақсади кўзда тутилади.

Ёқилғи-энергетика баланси структурасини такомиллаштириш ва ёқилғининг ҳамма турларидан тағин ҳам рационалроқ фойдаланиш тадбирларининг амалга оширилиши 1980 йилда бир юз эллик миллион тоннадан кўпроқ шартли ёқилғини тежаб бериши лозим. Бу чоралар мамлакатни энергия билан нормал таъминлаб туришга имкон беради ҳамда халқ хўжалигининг барча тармоқларини барқарор ўстириш учун шароит вужудга келтиради.

Экономикани интенсивлаштириш ва унинг самарадорлигини ошириш халқ хўжалигини конструкцион материаллар билан таъминлаб турувчи **қора, рангли металлургия, химия** сингари тармоқлар олдига катта талаблар қўймоқда. Янги беш йилликда бу тармоқлар олдига катта вазифалар қўйилади.

Қора металлургияда металл конструкцияларнинг энг тежамли турларини ишлаб чиқариш 1,5-2 баравар кўпайтирилади, сифатли пўлатлар ишлаб чиқариш ҳам кўпайтирилади. Пўлат эритишнинг прогрессив жараёнларини — кислородли конверторларда ва электр печларда пўлат эритиш, ҳажми 5 минг куб метрли домна печлари қуриш, ҳажми тўрт юз тоннагача бўлган катта конверторлар қуриш, иш унуми юксак даражада бўлган ва автоматлаштирилган прокат станларни ва катта қувватли бошқа агрегатларни жорий қилиш йўли билан қора металлургия тармоғи техника билан қайта қуроллантирилаверади. Темирни домна печига солмай тўғридан-тўғри қайта ҳосил қилиш методи билан пўлат ишлаб чиқарадиган Оскол электрометаллургия комбинати ишга туширилади.

Рангли металлургияда алюминий, мис, никель, титан ва бошқа маҳсулотларнинг муҳим турларини ишлаб чиқаришни янада кўпайтириш мўлжаллаб қўйилди. Бу тармоқнинг хом ашё базаси орқада қолаётганлигини бартараф қилиш учун анчагина маблағ сарфланади. Шу билан бирга айниқса хом ашёдан фойдали таркибий қисмларини тағин ҳам кўпроқ чиқариб олиш ва хом ашёни комплекс равишда қайта ишлаш йўли билан ички-ишлаб чиқариш резервларидан тўлиқроқ фойдаланилади.

Химия саноати олдида жуда масъулиятли вазифалар турибди. 1980 йилда минерал ўғитлар ишлаб чиқариш бир юз қирқ уч миллион тоннага етказилади — 1975 йилдагига нисбатан қарийб 1,6 баравар кўпайтирилади. Полимер материалларнинг энг прогрессив турларини ишлаб чиқариш икки баравардан зиёдроқ кўпайтирилади. Синтетик каучук ва толалар ишлаб чиқариш тез суръатлар билан ривожлантирилаверади. Химияни мана шундай ривожлантириш тармоқлар ичидаги каттагина диспропорцияни йўқотишни, ҳар бирининг қуввати анча катта бўлган агрегатларни ва янги технологик жараёнларини жорий қилиш йўли билан тармоқ корхоналарини техникавий жиҳатдан қайта қуроллантиришни тақозо қилади.

Урмончилик, ёғочсозлик ва целлюлоза-қоғоз саноатида асосий вазифа шуки, ёғоч тайёрлаш ишларини механизациялаш даражасини ошириш ва тайёрланаётган ёғочдан фойдаланишни яхшилашдир. Халқ хўжалик планида бунинг учун зарур тадбирлар белгилаб қўйилади. Тайёрланган ёғочларни ташиб олиш 1980 йилга бориб жами 2 процент кўпайтирилгани ҳолда пайрахадан ва ёғоч толадан тайёрланган плиталар ишлаб чиқариш 60-85 процент, целлюлоза ишлаб чиқариш 35 процент, мебель ишлаб чиқариш 40-50 процент кўпайтирилади. Матбуот учун керакли қоғоз ишлаб чиқаришни янада ривожлантириш ва унинг сифатини яхшилаш кўзда тутилмоқда.

Қурилиш материаллари ва қурилиш конструкциялари саноатида аввало заводда ясаладиган деталлар ва узелларни ишлаб чиқариш кенгайтирилади. Булар қурилишни, бинолар ва иншоотларни комплекс-механизациялашган тарзда узлуксиз равишда йиғиш жараёнига тағин ҳам қатъият билан ўтказиш учун зарур.

Ўнинчи беш йилликдаги хўжалик фаолиятининг миқёслари саноатда, айниқса унинг металлургия, химия сингари тармоқларида қўлланилаётган замонавий технологик жараёнларнинг ўзига хос хусусиятлари **атроф муҳитни муҳофаза қилишга доир** махсус тадбирлар кўришни зарур иш қилиб қўймоқда. Саноат тармоқларининг кўпчилигида бу мақсадлар учун катта ҳажмда маблағлар ажратилади. Зарарли моддаларни атмосферага чиқариб юборишга қарши курашнинг янги методлари ва воситалари амалда қўлланиладиган бўлиб қолади, сув ва ўрмон ресурсларидан комплекс ва рационал равишда фойдаланиш ҳамда бу ресурсларни сақлаш чоралари кўзда тутилади. Барча саноат тармоқларида ишлатилган сувлардан қайта-қайта фойдаланишга ўтилади. Масалан, химия саноатида ишлаб чиқариш ҳажми анча кўпайтирилишига қарамай саноатнинг чиқит сувларини сув ҳавзаларига оқизиб юбориш ва зарарли моддаларни атмосферага чиқариб юбориш камайтирилади, ишлаб чиқариш эҳтиёжлари учун тоза сувни ишлатиш эса 1980 йилда 1975 йилги даражада қолаверади. Сув сингари жуда қимматли табиий ресурсдан рационал равишда фойдаланиш — катта иқтисодий проблемадир. Бизнинг мамлакатимиз сув ресурсларига бой, лекин бу ресурслар территориялар бўйлаб жуда нотекис тақсимланган. Сувга бўлган эҳтиёж жуда тез ўсиб бормоқда, аммо дарё сувларини районлараро тақсимлаш лойиҳаларининг амалга оширилиши анча капитал маблағ сарфлашни талаб қилибгина қолмай, шу билан бирга узоқ вақтни ҳам талаб қилади. Шу сабабли сувни тежаб сарфлаш тадбирларига кўпроқ эътибор бериш керак. Ирригация эҳтиёжлари учун сувни айниқса кўп ишлатаётган қишлоқ хўжалигида сув ресурсларини тежашнинг катта резервлари бор. Бу резервлардан фойдаланиш зарур. Шу билан бир вақтда биз ўнинчи беш йилликда Шимол ва Сибирь дарёлари сувининг бир қисмини Волга ҳавзасига, Қозоғистонга ва Ўрта Осиёга оқизиш сингари катта проблемага доир илмий тадқиқотлар ўтказишга киришмоғимиз лозим.

«А» группасига кирган саноат тармоқларини ўстиришнинг асосий йўналишлар лойиҳасида мўлжалланаётган жадал суръатлари қишлоқ хўжалигини тубдан реконструкция қилиш, уни индустриал асосга ўтказиш, халқ истеъмол буюмлари ишлаб чиқаришни янада юксалтириш борасида партия томонидан қўйилган вазифалар билан бевосита боғлиқдир.

Қишлоқ хўжалиги. Марказий Комитетнинг Ҳисобот докладида қишлоқ хўжалик масалаларига алоҳида ўрин берилди. КПСС Марказий Комитетининг 1965 йил март Пленумида ишлаб чиқилган партиянинг аграр сиёсатини изчиллик билан ва оғишмай амалга ошириш янги беш йилликдаги бутун ишларимизнинг асосий йўналишларидан биридир. Аграр сиёсатимизнинг мақсади Леонид Ильич Брежневнинг ушбу съезддаги докладида аниқ ифодалаб берилди. Бу мақсад шуки, қишлоқ хўжалигини юксак даражада самарали ва юксак даражада унумли тармоққа айлантиришимиз, қишлоқ хўжалиги маҳсулоти билан мамлакатни муттасил таъминлаб туриш даражасини анча оширишимиз, бу маҳ-

(Давоми бешинчи бетда).

Ўртоқ А. Н. КОСИГИН докладининг охири

(Охири).

сулотнинг сифатини яхшилашимиз, халқ хўжалигининг мана шу муҳим тармоғини ривожлантиришнинг об-ҳаво шароитига боғлиқлигини камайтиришимиз ҳамда шаҳар ва қишлоқдаги турмуш шароитини янада бир-бирига яқинлаштириш борасида анча олға силжишимиз лозим.

Қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари етиштиришнинг йиллик ўртача миқдорини 1976—1980 йилларда қуйидагича кўпайтириш мўлжалланмоқда:

	1976-1980 йилларда етиштириладиган маҳсулотнинг йиллик ўртача миқдори	Йиллик ўртача миқдорнинг ўнинчи беш йилликдаги ўсиши	мутлақ ўсиш процент ҳисобида
Қишлоқ хўжалигининг ялпи маҳсулоти — миллиард сўм ҳисобида	104—106	13—15	14—17
Маҳсулотларнинг энг муҳим турлари:			
дон — миллион тонна	215—220	33,5—38,5	18—21
кунгабоқар — миллион тонна	7,6	1,6	27
Фабрикабоп қанд лавлаги — миллион тонна	95—98	19—22	25—29
Пахта — миллион тонна	8,5	0,8	11
Гўшт (сўйилган вазнда) — миллион тонна	15,0—15,6	0,9—1,5	7—11
Сут — миллион тонна	94—96	6,5—8,5	7—10
Тухум — миллиард дона	58—61	6,5—9,5	13—18

Ўнинчи беш йилликда қишлоқ хўжалигини ривожлантиришга 171,7 миллиард сўм ёки ажратиладиган капитал маблағ умумий ҳажмининг тўртдан бир қисмидан кўпроғи сарфланади. Бундан ташқари қишлоққа техника, ўғит ва бошқа моддий-техникавий ресурслар етказиб берувчи саноат тармоқларига анчагина маблағ ажратилади.

Колхозлар ва совхозлар кўп миқдорда янги техника ва транспорт воситалари оладилар.

	Етқазиб бериладиган воситаларнинг ҳажми		
	1971—1975 йиллар	1976—1980 йиллар	Бу ҳажмнинг ўнинчи беш йилликдаги ўсиши процент ҳисобида.
Қишлоқ хўжалик машиналари — миллиард сўм	15,8	23	46
Шу жумладан, чорвачилик ва озуқа ишлаб чиқариш учун — миллиард сўм	6,7	10,3	54
Ғалла комбайнлари — минг дона	449	538	20
Тракторлар — минг дона	1700	1900	12
Миллион от кучи ҳисобида	119,5	158,7	33
Юк автомобиллари ва махсус автомобиллар — минг дона	1102	1350	23

Бизнинг саноатимиз иш тезлиги ва қуввати оширилган тракторлар ишлаб чиқаришни кўпайтиради. Бу тракторлар қишлоқ хўжалик қуролларининг ҳамма турлари билан тўла равишда таъминланади. Натижада қишлоқ хўжалигидаги меҳнатнинг энергия билан таъминланиши ҳар бир ишловчига ҳисоблаганда 1975 йилдаги ўн етти от кучидан 1980 йилда йигирма саккиз от кучига етказилади. Бу эса дон хўжалигини ва лавлагикорликни комплекс механизациялашни тўла равишда тугаллашга яқинлашиш, бошқа қишлоқ хўжалиги экинларини парвариш қилишдаги ва уларнинг ҳосилини йиғиштириб олишдаги ишларни, шунингдек чорвачиликдаги ва озуқа ишлаб чиқаришдаги ишларни механизациялаш даражасини анча ошириш имконини беради.

Чорвачиликнинг ем-хашак базасини мустаҳкамлаш учун кўп иш қилинади. Омихта озуқалар ишлаб чиқаришни 1975 йилдаги қирқ беш миллион тоннадан 1980 йилда тахминан саксон миллион тоннага етказиш мўлжалланади. Ем-хашак ишлаб чиқармоқ учун мелиорация қилинган ерлардан кенг миқёсда фойдаланиш, таркибида оқсил моддаси кўп бўлган экинларни кўпроқ экиш кўзда тутилади. Шу билан бир қаторда табиий пичанзорларнинг маҳсулдорлигини оширишга ҳам алоҳида эътибор бериш керак. Бундай пичанзорлар ҳосилини нисбатан камроқ маблағ сарфлаш йўли билан икки ва ҳатто уч баравар кўпайтириш мумкин. Чорвачиликни ривожлантириш ишларидаги яна бир муҳим йўналиш у ҳам бўлса уни янги техникавий базага кўчиришдан, янги корхоналарда ҳам, мавжуд фермаларда ҳам уларни реконструкция қилиш йўли билан чорвачилик маҳсулоти етиштиришнинг саноат технологиясини жорий қилишдан иборатдир.

Бизнинг мамлакатимизда энг қимматли озиқ-овқат маҳсулотларининг, жумладан гўшт ва сутни истеъмол қилиш бундан буён ҳам ошаверади. Партия шу беш йилликда ва келгусида ана шундай вазифани қўяди. Бу вазифани муваффақиятли равишда ҳал қилмоқ учун аввало жамоат чорвачилигининг маҳсулдорлигини ошириш лозим. Шу боисдан ҳар бир колхоз ва совхозда, ҳар бир район, область ва республикада йиллик ва беш йиллик планлар шундай тузилиши керакки, токи беш йиллик мобайнида чорва туёғи ва озуқа ресурсларининг балансланишига эришиш мумкин бўлсин, шунингдек об-ҳаво шароитлари ноқулай келган тақдирда озуқанинг зарур запасларини яратиш керак. Бу эса энг муҳим вазифалардан биридир.

Ерларни мелиорациялаш натижасида қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини юксалтириш ва интенсивлаштириш учун жуда катта имкониятлар вужудга келади. Мелиорация қилинган, муттасил юқори ҳосил бериб турадиган ерларда 1980 йилда дон, қанд лавлаги, соя, сабзавот, мева ва бошқа деҳқончилик маҳсулотлари етиштириш анча кўпайтирилади. Мелиорацияга қилинаётган сарфларнинг самарадорлигини ошириш жуда муҳимдир. Ҳозирги вақтда суғориладиган ерларда дон экинларининг ўртача ҳосилдорлиги гектар бошига 25 центнерни ташкил қилади, холос. Бу эса суғориладиган деҳқончилик имкониятларидан анча паст. Мелиорация ишларини янада сифатлироқ ва комплекс равишда ўтказиш йўли билан, шунингдек дон экинларининг ва бошқа экинларнинг махсус навларини яратиш йўли билан суғориладиган ерларда ҳосилдорлик анчагина кўпайтирилиши мумкин.

Қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини химиялаштириш йўли билан ҳам ҳосилдорликни кенг миқёсда оширишга эришилади. Янги беш йилликда қишлоқ хўжалигига 467 миллион тонна ёки 1971—1975 йиллардагига қараганда бир ярим баравар кўп минерал ўғит етказиб берилади. Ўсимликларни ҳимоя қилиш воситаларини ишлаб чиқариш кўпайтирилади.

Шундай қилиб, ўнинчи беш йилликда қишлоқ хўжалигини ривожлантиришга жуда катта маблағ сарфланади.

Беш йиллик планда кўзда тутилган чора ва тадбирлар асосида қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини етиштиришнинг йиллик ўртача миқдорини 14—17 процент кўпайтириш мўлжалланмоқда. Ҳар йили олинадиган дон ҳосилининг ўртача миқдори 18—21 процент кўпайиши ва 1976—1980 йилларда йилига 215—220 миллион тоннани ташкил этиши лозим. Лойиҳаланаётган бу мўлжаллар минимал миқдор деб ҳисобланиши керак, чунки бунинг учун бериладиган моддий-техника ресурслари об-ҳаво шароити қулай келган тақдирда анча юксак кўрсаткичларга эришиш имконини беради.

Шуни уқтириб ўтиш керакки, маҳсулот етиштиришнинг кўпайтирилиши аввало барча қишлоқ хўжалиги экинларининг ҳосилдорлигини ҳамда чорвачиликнинг маҳсулдорлигини ошириш йўли билан таъминланиши лозим. Ўтган беш йилликда дон экинларининг ва бошқа бир қанча экинларнинг ҳосилдорлиги бирмунча ошган бўлса ҳам, аммо бизда картошка ва кунгабоқарнинг ҳосилдорлиги аслини олганда кўпаймади, қанд лавлагининг, гречиханинг ҳосилдорлиги эса ҳатто пасайиб кетди. Бунга об-ҳаво шароитининг ноқулай келганлиги ҳам таъсир қилди, албатта. Лекин ҳамма айбни об-ҳавога қўяверишни ярамайди. Деҳқончилик маданиятини ошириш борасида бизнинг олдимизда катта вазифалар турибди, бу вазифаларни ҳал қилишда эса фан жуда муҳим роль ўйнаши лозим. Фан қишлоқ хўжалиги экинларининг ишлаб чиқаришни интенсивлаш талабларига мувофиқ келадиган янги серҳосил навларини ва гибридларини етиштириб, уларни колхозларга ва совхозларга беришни таъминлаши лозим.

Шу нарсани тан олиш керакки, бу соҳада илмий муассасалар ва қишлоқ хўжалик органларининг фаолияти бизнинг имкониятларимизга мос бўлиб тушмаяпти.

Ўнинчи беш йилликда ҳамма колхозлар ва совхозларда техникадан фойдаланишни яхшилаш, минерал ўғитларнинг нобуд бўлишига йўл қўймаслик, инженерлик-техникавий ва агрохимия хизмати кўрсатиш даражасини ошириш борасида катта чора-тадбирлар амалга оширилиши лозим.

Маҳсулот сифатини ошириш қишлоқ хўжалиги учун жиддий проблема бўлиб турибди. Давлат ресурсларига белгиланган талабларга жавоб беролмайдиган дон ҳамон кўп топшириляпти. Кейинги йилларда бир қанча районларда лавлаги таркибидаги шакарнинг миқдори камайиб кетди. Иттифоқдош республикаларнинг Министрлар Советлари, СССР Қишлоқ хўжалиги министрлиги ва СССР Тайёрлаш министрлиги беш йиллик план лойиҳасида бу соҳада самарали тадбирларни кўзда тутишлари зарур.

Хўжаликлараро кооперациялаш ва агросаноат интеграцияси негизида қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини ихтисослаштиришга ва концентрациялашга катта эътибор берилади. Леонид Ильич Брежнев уқтириб ўтганидек, бу қишлоқ хўжалигимизни ривожлантиришнинг асосий йўлидир. Одатда ихтисослаштирилган хўжаликларда иқтисодий кўрсаткичларнинг ҳаммаси, шу жумладан меҳнат унумдорлиги ҳам анча юқори. Биз бу йўлда катта ишлар қилишимиз керак. Қишлоқ хўжалиги маҳсулотини харид қилишни тўғри жойлаштириш системаси бу ишнинг муваффақиятига кўп жиҳатдан ёрдам беради. Қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини саноат негизига кўчириш илғор техникани ва технологияни жорий қилиш учун энг қулай шароит яратиб берибгина қолмасдан, шу билан бирга қишлоқни социалистик қайта қуришни давом эттириш учун ҳам катта аҳамиятга эга бўлади.

Енгил саноатнинг ва озиқ-овқат саноатининг ривожлантирилиши қишлоқ хўжалиги билан чамбарчас боғлиқдир. Ўнинчи беш йилликда енгил саноат ва озиқ-овқат саноати маҳсулоти 26—28 процент кўпаяди. Умуман олганда, халқ истеъмоли буюмлари ишлаб чиқарувчи тармоқларда маҳсулотнинг кўпайиши 30—32 процентни ташкил этади.

Айрим тармоқларда ўсиш қуйидагича бўлади:

	Ишлаб чиқариш ҳажми 1975 йил	Асосий йўналишлар лойиҳаси бўйича 1980 йил	Ўнинчи беш йилликдаги мутлақ ўсиш	Ўсишнинг 1975 йилга нисбатан проценти
Енгил саноат маҳсулоти — миллиард сўм	79	99—101	20—22	26—28
Маданий-маиший ва рўзгор моллари — миллиард сўм	22	35	13	57
Озиқ-овқат саноати маҳсулоти — миллиард сўм	46	58—59	12—13	26—28
Гўшт ва сут саноати маҳсулоти — миллиард сўм	39	47—48	8—9	20—22
Овқатбоп товар балиқ маҳсулоти (балиқ консервалари билан бирга) — миллиард сўм	3,8	5,0—5,1	1,15—1,23	30—32

Тўққизинчи беш йилликда енгил саноатни ва кенг истеъмол моллари ишлаб чиқарадиган саноатнинг бошқа тармоқларини ривожлантиришга кўп миқдорда капитал маблағ сарфланди. Бунинг натижасида ҳали яқиндагина камчил бўлган кўп моллар ҳозирги пайтда савдо ташкилотларида етарли миқдорда бор. Молларнинг сифатини яхшилаш соҳасида ҳам бир мунча силжишга эришилди. Аммо, совет кишилари фаровонлиги ўсиб борган сари саноатимиз олдига тобора катта талаб қўйилмоқда — халқ учун шунчаки кўп мол ишлаб чиқариш билан кифояланмай, истеъмолчининг ўсиб бораётган эҳтиёжларини тўлароқ қондирадиган юқори сифатли молларни тайёрлаб бериши керак. Истеъмолчиларнинг чекланган бир доираси эмас, балки бутун шаҳар ва қишлоқ аҳолиси буюмлар сифатли, қулай, янги бўлсин деб қаттиқ талаб қўймоқда. Аммо биз шуни эътироф этишимиз керакки, тўққизинчи беш йилликда енгил саноат ва халқ истеъмол моллари ишлаб чиқаришни асосан таъмин этадиган саноатнинг бошқа тармоқлари ўз олдиларига қўйилаётган талабларга муносиб юксак даражага кўтарилгани йўқ. Бу соҳада муҳим ўзгаришларга эришмоқ учун янги беш йилликда енгил саноат корхоналарини хом ашё, материаллар, машина-ускуналар билан таъминловчи турдош соҳаларда ҳам зўр бериб ҳаракат қилиш зарур. Амалий жиҳатдан олиб қараганда, халқ хўжалигининг халқ истеъмол қиладиган молларни ишлаб чиқаришда қатнашмайдиган бирорта ҳам соҳаси йўқ. Шу сабабли беш йиллик планда масалан, химия саноатида сифатли бўёқлар ва хилма-хил полимер материаллар, сунъий ва синтетик тола ишлаб чиқариш каби масалаларни асосли равишда ва батафсил ишлаб чиқиш, машинасозлар олдига бир қанча конкрет вазифаларни қўйиш зарур. Машинасозлар анча кўп ва шу билан бирга юқори сифатли маҳсулот ишлаб чиқариш имконини берадиган замонавий машиналарни кўпроқ етказиб беришни кўпайтиришлари лозим.

Техника эҳтиёжлари учун қимматли қишлоқ хўжалик хом ашёси сарфини қисқартириш — озиқ-овқат саноатида аҳоли учун маҳсулот ишлаб чиқаришни кўпайтириш резервларидан биридир. 1975 йилда саноатда қайта ишланган жами ўсимлик мойининг 42 проценти техникавий мақсадлар учун сарф қилинди. Совун, лак-бўёқ маҳсулоти ва ювиш воситаларини ишлаб чиқаришда ўсимлик мойини синтетик моддалар билан алмаштириш, шунингдек техникавий газмол ишлаб чиқариш вақтида пахта ва зиғир толасини синтетик тола билан алмаштириш истеъмол эҳтиёжлари учун қишлоқ хўжалик маҳсулотлари ва хом ашёнинг талайгина ресурсларини ажратиб бериш имкониятини туғдиради.

Ўтган беш йилликда партия XXIV съездининг Директиваларига мувофиқ мамлакатда хизмат кўрсатиш соҳасини, жумладан савдо тармоқларини кенгайтириш учун кўп иш қилинди. Шаҳарларда ва қишлоқ жойларда кўпгина янги магазинлар очилди, савдо-сотиқ маданияти юксалди. Аммо биз савдо-сотиқ аҳолининг ўсиб бораётган эҳтиёжларини қондирмоқда, деб айта олмаймиз. Савдо ташкилотлари шаънига кўпгина ҳаққоний таъналар айтилмоқда. Савдо ходимлари янги беш йилликда мавжуд камчиликларни йўқотиш, аҳолига хизмат кўрсатишни тубдан яхшилаш, савдо-сотиқнинг саноат ва қишлоқ хўжалиги билан алоқасини мустаҳкамлаш учун кўп куч-ғайрат сарф қилишлари лозим. Шу билан бирга халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқарадиган корхоналар ва ишлаб чиқариш бирлашмалари аҳолининг ва савдо ташкилотларининг эҳтиёжларини яхшироқ ўрганиб чиқишлари керак. Шу мақсадда уларга фирма магазинларини очиш ҳуқуқи берилди. Бинобарин улар бу ҳуқуқдан иш манфаатларини кўзлаб, кенг фойдаланишлари керак.

Съездга қилинган ҳисобот докладида ишимизнинг яна шу энг муҳим соҳасига эътиборни кучайтириш зарур эканлиги таъкидлаб ўтилди. Халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқарадиган саноат тармоқларининг ишига ва хизмат кўрсатиш соҳасига алоқадор бўлган ташкилотларнинг ҳаммаси бундан зарур хулосаларни чиқариб олишларига шак-шубҳа йўқ. Меҳнаткашлар депутатлари маҳаллий Советлари ҳам халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқаришни кўпайтириш ва хизмат кўрсатиш соҳасини кенгайтириш каби соҳаларда ҳам жуда кўп иш қила оладилар. Савдо-сотиқ соҳасидаги, умумий овқатланиш соҳасидаги, шунингдек хизмат кўрсатишнинг бошқа соҳаларидаги аҳвол маҳаллий Советларнинг ташаббусига, уларнинг ўзларига берилган ҳуқуқлардан нечоғлиқ фойдаланишларига кўп жиҳатдан боғлиқдир.

Транспорт ва алоқа. Ўнинчи беш йилликда транспорт барча турларининг юк оборотини 30 процент ва пассажирлар ташишни 23 процент кўпайтириш кўзда тутилади. Бу топшириқлар ижтимоий ишлаб чиқаришнинг мўлжалланган ўсишини, ишлаб чиқарувчи кучларни мамлакат территориясида жойлаштиришда кўзда тутилган ўзгаришларни, кооперацияни кучайтириш ва ташиш ишларини тағин ҳам рационал ташкил этишни эътиборга олиб белгиланди.

Темирйўл транспортида юк ўтказиш ва ташиш қобилиятини кенгайтириш, кўп миқдорда иқтисод қилишни таъминлайдиган контейнерларда юк ташишни ривожлантириш, транспортнинг техникавий даражасини юксалтириш соҳасида йирик тадбирлар амалга оширилади. Тахминан уч минг километр узунликдаги янги темир йўлларни фойдаланиш учун топшириш кўзда тутилади. Маълумки, Байкал-Амур магистрали қурилишидаги ишларнинг улкан программаси белгиланган. Бу магистралнинг айрим звенолари шу йиллар ичида ишга туширилади. Биз бу қурилишга жуда катта аҳамият бермоқдамиз. Бунинг боиси шуки, Байкал-Амур магистрали Узоқ Шарқдаги районларимизнинг экономикасини ривожлантиришнинг қудратли воситаси бўлиб қолмоғи керак.

Автомобиль транспорти КАМАЗ, ЗИЛ, БЕЛАЗ каби янги маркалардаги неча юз минглаб юк автомобилларини олади. Беш йиллик даврида қаттиқ қопламали 62—65 минг километр узунликдаги автомобиль йўлларини қуриш ва реконструкция қилиш мўлжалланди.

Ҳаво транспортида пассажирлар қатнайдиган авиа йўлларни замонавий шинам янги самолётлар билан таъминлаш юзасидан белгиланган кенг программа амалга оширилади. Юк ташиш ҳажми анча ортади.

Денгиз транспортининг моддий-техника базасини ривожлантириш мақсадида порт хўжалиги кенгайтирилади, юк ортиш комплекслари вужудга келтирилади. Флот кўп тоннажли ва ихтисослаштирилган янги кемалар олади.

Дарё флотининг юк обороти ортади ва бу флот техника билан кўпроқ таъминланади. Дарё флоти кўп юк ортиладиган шатакка олинадиган составлар ва дарёда ҳам, денгизда ҳам сузадиган кемаларни олади.

Трубопровод транспорти тез суръатлар билан ривожлантирилади.

Алоқанинг барча турлари ривож топади. Шаҳарлараро телефон каналларининг узунлиги 1,6 баравар, шаҳарлар ва қишлоқ жойлардаги телефонларнинг миқдори эса 1,4 баравар ортади. Телевизион кўрсатувларни барқарор қабул қилиш территорияси анча кенгайтирилади.

Саноат, қишлоқ хўжалиги ва транспортнинг ҳамма соҳалари олдига қўйилган вазифаларнинг ҳал этилиши **капитал қурилишни** ташкил этишга кўп жиҳатдан боғлиқ бўлади. Ўнинчи беш йилликда олти юз ўттиз миллиард сўм миқдорида капитал маблағ ажратиш кўзда тутилган, яъни бу маблағлар 1971—1975 йиллардаги қирқ икки процент ўрнига 25 процентгина ортади. Шу сабабли капитал маблағларнинг самарадорлигини ошириш масалалари биринчи ўринга қўйилади. СССР Госстройи, министрликлар ва идоралар янги беш йиллик планни ишлаб чиқиш вақтида шу беш йилликда асосий ишлаб чиқариш фондларини ишга тушириш капитал харажатларнинг ўсишидан ўзиб кетиши кераклигини кўзда тутишлари лозим. Битказилмаган қурилишни 1980 йилга бориб давлат капитал маблағларининг йиллик ҳажмига нисбатан ўтган беш йиллик охиридаги етмиш олти процент ўрнига олтмиш беш процентгача қисқартириш мўлжалланди. Бунинг маъноси шуки, биз қурилишни жадаллаштириш ва капитал маблағларни ишга тушириладиган объектларга кўпроқ сарфлаш натижасида қўшимча равишда қарийб 13 миллиард сўмлик асосий фондларга эга бўламиз.

Янги беш йилликда капитал ишлар ҳажми молиявий ва моддий ресурсларимизга тамомила мос бўлиши керак.

Асосий йўналишларнинг Марказий Комитет томонидан маъқулланган лойиҳасида масалага худди шу тарзда ёндошилган. Шу сабабли министрликлар ва идоралар қўшимча капитал маблағлар ажратилишини талаб қилмай, капитал ишларнинг планда белгиланган ҳажмини бажариш ва янги ишлаб чиқариш қувватларини планга мувофиқ равишда ўз вақтида ишга туширишни ўз вазифалари деб билишлари керак.

Съездда сўзга чиққан айрим ўртоқларнинг нутқларида қурилишнинг ҳозирги кўламларини планлаштирган чоғда фақат бир йилга мўлжаллаб планлаштириш мумкин эмас, деб масала тўғри қўйилди. Ўнинчи беш йиллик планини йилларга бўлиб тузиш бир йиллик планлар эмас, балки 2—3 йилга мўлжалланиб, баъзи аниқликлар киритилган беш йиллик план қурилиш программаларимизга асос қилиб олинишни учун шарт-шароит яратиб беради.

Биз планлаштиришнинг ана шу тартибини жорий этиш имкониятини илгари ҳам ўрганган эдик. Бироқ, планда белгиланган кўп миқдордаги қурилишлар мунтазам равишда келгуси йилга ўтганлиги сабабли буни қилиш мумкин бўлмади. Госплан, Госстрой ва Госснаб ва буюртмачи министрликлар Қурилиш министрликлари билан биргаликда ўнинчи беш йиллик учун капитал маблағлар сарфлашнинг шундай планини тайёрлашлари керакки, токи бу планда объектларни қуриш ва ишга тушириш барча зарур моддий ресурслар билан таъминланган бўлсин, план реал бўлиши керак.

Қурилишнинг қимматини камайтиришга жуда катта эътибор берилади. Қурилишнинг қиммати ўнинчи беш йилликда 3—5 процент камайтирилиши лозим. Бошқа тадбирлар билан бир қаторда бу чора ҳам маҳсулот ишлаб чиқаришни кўпайтириш учун сарфланадиган капитал маблағлар улушини камида беш процент қисқартириш ва шу тариқа, саноатда қўшимча равишда салкам ўн икки миллиард сўмни тежаш имконини беради.

Биз келгуси йиллар мобайнида ишлаб турган корхоналарни техника билан қайта қуроллантириш ва реконструкция қилиш йўлидан қатъий ҳаракат қилиб боришимиз лозим. Бу эса кам чиқим билан кўпроқ маҳсулот ишлаб чиқариш имкониятини туғдиради. Асосий йўналишлар лойиҳасида худди шундай йўл кўзда тутилган.

Қурилиш ишлари заводда тайёрланган йирик қурилиш конструкциялари, деталлар ва узеллардан бино ва иншоотларни комплекс механизациялаштирилган усулда барпо этишнинг узлуксиз жараёнига тобора кўпроқ кўчирилади. Тўла йиғма қурилишнинг салмоғини ўнинчи беш йилликнинг охирига бориб қирқ беш процентга етказиш мўлжалланади. Беш йиллик планда бинокорлик материаллари саноати учун тегишли топшириқларни белгилаш кўзда тутилади. Бу эса тайёр конструкциялар ишлаб чиқаришни ғоят кенгайтиришни лозим.

Бизнинг қурилиш корхоналаримиз асосан қурилиш индустриясининг ихтисослаштирилган йирик ташкилотлари сифатида таркиб топди. Шу сабабли халқ хўжалик планида қурилиш-монтаж ишлари ҳажмларининг ўсишига меҳнат унумдорлигини ошириш йўли билан эришишни назарда тутиш имконияти бор.

Ишлаб чиқарувчи кучларни жойлаштириш. Ўнинчи беш йилликда СССР ягона хўжалиги доирасида мамлакатимиздаги иттифоқдош республикалар билан районлар ўртасидаги иқтисодий алоқалар анча мустаҳкамланади, меҳнатни территориал тақсимлашнинг самарадорлиги ортади, ҳар бир республиканинг, ҳар бир районнинг умумдавлат вазифаларини ҳал этишга қўшадиган ҳиссаси кўпаяди. Партиянинг ленинча миллий сиёсатига мувофиқ барча иттифоқдош ва автоном республикаларнинг, иқтисодий районлар, автоном областлар ва миллий округларнинг экономикасини анча юксалтириш таъмин этилади.

Ўнинчи беш йилликда планли социалистик экономикамизнинг бирлиги ва республикаларнинг кенг ташаббуси негизида уларнинг тараққиёт даражаларини бараварлаб бориш давом эттирилади.

Ҳозирги вақтда барча иттифоқдош республикаларимиз юксак даражада ривожланган саноатга ва механизациялаштирилган йирик қишлоқ хўжалигига эгадир. Улар бузилмас дўстлик ва қардошлик воситалари билан бирлашган бўлиб, моддий ишлаб чиқариш, фан ва маданиятнинг ҳамма соҳаларида янада юксалиш учун зарур нарсаларнинг ҳаммасига эгадирлар.

Иттифоқдош республикаларнинг хўжалигини юксалтиришга тааллуқли конкрет масалалар 1976—1980 йилларда СССР халқ хўжалигини ривожлантиришнинг асосий йўналишлари лойиҳасида тўлиқ баён қилинди ва иттифоқдош республикалар Компартияларининг съездларида батафсил қараб чиқилди. Шу сабабли мен ана шу маълумотларни такрорлаб ўтирмайман.

Шарқдаги районлар ва хусусан Сибирь илдам суръатлар билан ривожлантирилади. Сибирда саноат ишлаб чиқаришини қарийб 1,5 баравар кўпайтириш мўлжалланди. Сибирь ва Узоқ Шарқ районларида энергетика, ёқилғи саноати, қишлоқ хўжалиги ва айни вақтда уй-жой, коммунал хўжалик объектлари ва маданий-маиший муассасаларни, шаҳар транспортини ўз ичига оладиган социал инфраструктуранинг бутун комплекси тез суръатлар билан ривожланади. Кўп меҳнат талаб этадиган ишлаб чиқариш корхоналарини меҳнат ресурслари қулай балансга эга бўлган районларда жойлаштириш планлаштирилади. СССРнинг Европа қисмида ва Уралда саноат аввало ишлаб турган корхоналарни техника билан қайта қуроллантириш ва реконструкция қилиш йўли билан ривожлантирилади.

Мамлакатдаги айрим районларнинг қиёфаси йирик халқ хўжалик программаларини амалга ошириш ва территориал-ишлаб чиқариш комплексларини вужудга келтиришга кўп жиҳатдан боғлиқ бўлади. РСФСРнинг қора тупроқли бўлмаган зонаси қишлоқ хўжалигини, Курск магнит аномалияси индустриал-аграр зонасини, Ғарбий Сибирь территориал-саноат комплексини, Ангара-Енисей комплекслари системасини, Тожикистон жанубидаги комплекслар ва бошқа комплекслар системаларини ривожлантириш каби бошлаб қўйилган иш программаларини ҳам айтиб ўтиш мумкин. Тиман-Печора янги саноат комплексини қуришга киришилади. Бу комплексда шу ердаги нефть ва газга бой бўлган конлардан фойдаланилади. Келгусида қурилаётган Байкал-Амур магистралига туташадиган бир қанча комплекслар, шу жумладан саноатнинг бир қанча тармоқлари учун минерал-хом ашё марказларига эга бўладиган энг йирик Чульман-Алдан комплекси вужудга келтирилади. Бундай комплексларни вужудга келтириш министрликлар, таъминловчи органлар, лойиҳалаш ва қурилиш ташкилотлари ҳамда маҳсулот етказиб берувчи заводларнинг ишларини пухта мувофиқлаштириб олиб боришни талаб этади. Марказий Комитетнинг съездга қилган ҳисобот докладида бунга эътибор берилган. Биз яқин орада катта программалар ва комплексларни амалга ошириш ҳамда ривожлантириш соҳасидаги ишларни мувофиқлаштириб олиб боришнинг тегишли ташкилий формаларини ишлаб чиқишимиз керак.

Маҳаллий Совет органлари ва иттифоқдош республикаларнинг Министрлар Советлари территориал-ишлаб чиқариш комплексларини вужудга келтиришда актив ижодий роль ўйнашлари ғоят муҳимдир. Ишлаб чиқариш корхоналари, шунингдек уй-жой, коммунал ва маданий объектлар, мактаб ва касалхоналар қурилишини амалий контроль қилиб туриш, уларнинг ўз вақтида ва белгиланган муддатларда ишга туширилишини таъминлаш, оммавий касбларни бажарувчи малакали мутахассис кадрлар тайёрлаш — совет органларининг фаолиятига кўп жиҳатдан боғлиқдир.

Мамлакатнинг бепоён территориясида ишлаб чиқарувчи кучларни рационал жойлаштириш катта ва масъулиятли вазифадир. Бу вазифанинг бажарилиши бутун хўжалигимизни янада самаралироқ уюштиришга ёрдам беради.

* * *

Ўртоқлар!

Ярим асрдан сал камроқ вақтдан буён Совет Иттифоқининг иқтисодий тараққиёти беш йиллик планлар асосида белгиланиб келмоқда. Беш йиллик планлар совет кишиларининг бир неча авлоди учун ажойиб коммунистик тарбия мактаби бўлиб қолди. Беш йиллик планларни тўла ва ошириб бажариш учун ўтказилаётган оммавий социалистик мусобақа давомида ишчилар синфининг, деҳқонларнинг, зиёлиларнинг буюк ижодий имкониятлари рўёбга чиқмоқда. Улар партиянинг режалари ва планларини замонамизнинг реал воқелигига айлантиришга қодир эканликларини бутун дунёга намойиш қилдилар.

Биз ўнинчи беш йилликни самарадорлик ва сифат беш йиллиги деб атаймиз. Совет экономикаси шундай босқичга эришдики, бу босқичда кишиларнинг юқори сифатли истеъмол буюмларига бўлган эҳтиёжларини қондириш, шунингдек ишлаб чиқариш жараёнига энг янги техника ва технологияни жорий этиш олға қараб ҳаракат қилиб боришнинг шарти бўлиб қолаяпти.

Бутун ишимизнинг сифатини ошириш ижтимоий бойликдан оқилона ва тежаб фойдаланишга хизмат қилади. Коммунистлар аскетизмнинг, кишилар эҳтиёжларини сунъий равишда чеклаб қўйишнинг тарафдорлари эмас. Бунинг аксича, инсоннинг барча қобилиятларини бемалол ва тўла-тўкис рўёбга чиқариш коммунистик жамиятга хос хусусиятдир. Инсоннинг ижодий ютуқлари ҳаётнинг қулай моддий шарт-шароитларини вужудга келтиришни ҳам кўзда тутади. Аммо бизнинг социалистик ҳаёт услубимиз капитализм шароитида мавжуд бўлган исрофгарчиликка, моддий бойликларни, меҳнат, энергияни ўринсиз сарфлашга йўл қўймайди.

Самарадорлик ва сифатни ошириш вазифаси фақат техникавий ва иқтисодий вазифа бўлиб қолмай, социал, идеологик вазифа ҳамдир. Бу вазифа совет жамиятининг бундан буёнги тараққиёт жараёнида ҳам ҳал этилади. Шу билан бирга бу вазифанинг ҳал этилиши социалистик ижтимоий муносабатларни, коммунистик жамиятда яшаш нормаларини мустаҳкамлаш ва такомиллаштиришга ёрдам бериши керак.

Бизда янги беш йилликда мўлжалланган вазифаларни муваффақиятли ҳал этиш учун барча имкониятлар — қудратли иқтисодий, илмий-техникавий ва маданий потенциал, шонли ленинчи партия раҳбарлигидаги совет халқининг ижодий куч-ғайрати мавжуддир. Беш йиллик планнинг муваффақиятли бажарилиши бизнинг ўзимизга, барча совет кишиларига боғлиқдир.

Совет халқи партияга астойдил ишонади, совет халқи партия белгилаб бераётган мақсадларга албатта эришажагини билади. Мамлакатда меҳнат ғайрати ва сиёсий активликнинг ғоят юксалганлиги, совет халқи партия XXV съездини янги муваффақиятлар ва ютуқлар билан кутиб олганлиги буни исбот этувчи янги далилдир.

Меҳнаткашлар ижодий ташаббусининг ўсиб бораётганлиги партия кишиларни умумий иш учун масъулиятни сезиш руҳида тарбиялаганлиги — буларнинг ҳаммаси пировард натижада янги беш йилликнинг муваффақият қозонишининг, коммунизм учун курашда қўлга киритиладиган ҳамма ғалабаларимизнинг ҳал қилувчи омилидир. Ўнинчи беш йилликнинг топшириқлари барча меҳнаткашлар учун, коммунизмнинг барча қурувчилари учун экономикамизни ва совет кишиларининг ҳаётини ривожлантиришда янада юксак даражага эришишни кўзда тутган фаолиятнинг конкрет программасидир.

Совет беш йилликлари бутун дунё олдида меҳнаткашларнинг тарихда биринчи давлати социал ва иқтисодий жиҳатдан мавж уриб юксалганлигининг ёрқин рамзи, бу давлатнинг тинчликсеварлик йўлидаги интилишларини кўрсатиш тимсоли бўлиб қолди. Социалистик ҳамдўстлик вужудга келиши билан «беш йиллик» тушунчаси яна янги, интернационал маъно касб этди. Бу тушунча янги ҳаётни барпо этишда, жаҳон социалистик хўжалик системасини вужудга келтириш ва мустаҳкамлашда қардош мамлакатлар мақсадларининг бирлигини мужассамлаштирди.

XXV съезд Коммунистик партиянинг ички ва ташқи сиёсати бирлигини яққол намойиш қилмоқда. Бу бирлик ғоят узвий бирлик бўлиб, партиянинг ички сиёсати ҳам, ташқи сиёсати ҳам коммунистик жамият қуришдан иборат бўлган энг олижаноб ва инсоний мақсадга хизмат қилаётганлиги билан белгиланади. Шунинг учун ҳам барча асосий кучларимиз ва ресурсларимиз тинч бунёдкорлик мақсадларини рўёбга чиқариш ва халқнинг фаровонлигини юксалтиришга сарф қилинмоқда. Биз шу мақсадда халқаро майдондаги имкониятларимиздан фойдаланмоқдамиз, барча халқлар учун тинчлик ва осойишталик негизларини мустаҳкамлаш йўлида ҳаракат қилмоқдамиз.

Бизнинг хавфсизлигимиз, совет халқининг тинч меҳнати мустаҳкам таъминланган бўлиши ва ҳимоя қилиниши лозим, албатта. Бунинг боиси шуки, жаҳонда кескинликнинг юмшатилишига душман бўлган ва турли ижтимоий тузумга мансуб давлатлар ўртасидаги муносабатларнинг негизи сифатида тинч-тотув яшаш принципини рад этаётган кучлар бор. Бинобарин, биз аввалгидагидек, бундан буён ҳам совет халқининг ифтихори бўлган Шонли Қуролли Кучларимиз тўғрисида ғамхўрлик қилаверамиз. Бизнинг Қуролли Кучларимиз революция, социализм ишини ва халқлар ўртасида тинчлик ишини ҳимоя қилмоқдалар. Армиялар тарихида ана шундай инсоний ва улуғвор мақсад ҳамда ғояларга хизмат қилган бундай армия бўлмаган эди. Шунинг учун ҳам бизнинг Совет Армиямиз, Ҳарбий Денгиз Флотимиз ва чегара қўшинларимиз бутун халқнинг иззат ва ҳурматига сазовор бўлди.

Янги беш йиллик ўз характери билан, бутун йўналишлари билан тинчлик беш йиллиги, халқаро кескинликни тобора юмшатиш беш йиллигидир. Бу беш йиллик совет халқининг тинч қурилишдан астойдил манфаатдор эканлигини, Коммунистик партия ва Совет давлатининг тинчликсеварлик сиёсатини бутун инсониятга яна бир бор намойиш қилади.

Ўртоқлар! Бизнинг съездимизда коммунистик ва ишчи партияларнинг, шунингдек революцион-демократик кучларнинг вакиллари иштирок қилмоқда. Улар съездда сўзга чиқиб, хўжалик ва маданий қурилишдаги муваффақиятларимизга, КПСС ва Совет давлатининг халқлар ўртасида тинчликни мустаҳкамлаш, жаҳон социалистик системасини, халқаро коммунистик ва ишчилар ҳаракатини, шунингдек миллий-озодлик ҳаракатини мустаҳкамлаш учун курашда сарф қилаётган куч-ғайратига юксак баҳо бердилар.

Бизнинг иқтисодий муваффақиятларимиз, жаҳон социализми ишига, социал тараққиёт ишига хизмат қилмоқда. Биз чет эллик дўстларимизни, империализмга қарши биргаликда кураш олиб бораётган ўртоқларимизни ишонтириб айта оламизки, бизнинг партиямиз ва бутун совет халқи ўнинчи беш йилликни амалга ошира бориб, аввалдагидек бундан буён ҳам барча революцион ва тараққийпарвар кучлар билан бир ёқадан бош чиқариб, тинчлик, миллий озодлик ва социализм каби олижаноб иш учун курашаверадилар.

Биз жаҳон тараққиётининг КПСС Марказий Комитети Бош секретари Леонид Ильич Брежнев томонидан съездга қилинган Ҳисобот докладида чуқур баён қилинган прогрессив тенденциялари янада кенг қулоч ёяди ва бу нарса тинчлик, демократия ҳамда социализм кучларининг манфаатларига тўлиқ жавоб беради, деган қатъий ишонч билан асримизнинг охирги чорагига қадам қўймоқдамиз. Бизнинг ленинчи партиямиз, бутун совет халқи қарийб олтмиш йилдан буён улуғ мамлакатимизда янги ҳаётнинг актив бунёдкори сифатида иш кўриш билан кифояланмай, жаҳон тарихининг бутун боришига ғоят кучли, самарали таъсир кўрсатаётганликларидан ҳам табиий мамнуният туйғуларига тўлиб тошгандирлар.

Бизнинг олдимизда мамлакатимизда коммунистик жамият қуриш йўлидаги янги беш йиллик турибди. Шу йилларда партиянинг, бутун совет халқининг ижодий, бунёдкорлик фаолияти XXV съезд томонидан қўйилган улуғвор вазифаларни ҳал этишга қаратилади. Съездимиз ишининг бориши ўнинчи беш йиллик қаҳрамон ишчилар синфининг, шонли колхозчи-деҳқонларнинг, халқ зиёлиларининг коммунистлар улуғ ленинчи партиямиз ғояларининг тантанаси йўлида эришадиган янги тарихий зафарлари билан якунланишига чуқур ишонч туғдиради!

(Ўртоқ А. Н. Косигиннинг доклади зўр эътибор билан тингланди ва бир неча марта давомли қарсаклар билан бўлиниб турди).

КПСС XXV съезди совет коммунистларининг, бутун совет халқининг хоҳиш-иродасини ифода этиб, коммунистлар билан биргаликда империализмга ва реакцияга қарши кураш олиб бораётган барча кишилар билан ва аввало, фашист репрессияларининг қурбонлари билан, қамоқ лагерларида ва турмаларда азоб чекиб ётган, оғир азоб-уқубатларга дучор қилинаётган кишилар билан қардошларча, бузилмас бирдамлигини тантанали суратда эълон қилади. Уларнинг бошига тушган ҳаддан ташқари оғир машаққатлар — меҳнаткашларнинг манфаатлари йўлидаги, тинчлик ва демократия, миллий мустақиллик ва социализм идеалларининг тантанаси йўлидаги олижаноб курашда қаҳрамонона иштироклари учун синфий ўч олинаётганлигидан далолат беради.

Жаҳон жамоатчилиги ғоят кенг доираларининг қаҳр-ғазаб билан норозилик билдиришига қарамай, Чилидаги фашист хунта ҳуқуқнинг барча нормаларини поймол этиб, Чили халқининг атоқли фарзанди, халқаро коммунистик ҳаракатнинг таниқли арбоби, Чили Компартиясининг Бош секретари Луис Корваланни ҳануз зиндонларда азоблаб келмоқда.

Съезд: «Луис Корвалан озод қилинсин! Ўртоқларимиз — Чили Компартияси раҳбарлигининг аъзолари Х. Кадемартори ва Х. Монтес, Социалистик партиянинг раҳбарлари Э. Понсе ва К. Лорке, халқ бирлигининг бошқа арбоблари, фашист режимининг минг-минглаб маҳбуслари — коммунистлар, социалистлар, барча ватанпарварлар ва демократлар озод қилинсин!» — деб қатъиян талаб қилади.

Уругвай маъмурлари тараққийпарвар кучларни яна қаттиқ таъқиб эта бошладилар. Биз: Уругвай Компартияси Марказий Комитетининг секретарлари Х. Перес, Х. Л. Массера озод қилинсин. Уругвайдаги барча коммунистлар, Уругвай кенг фронтининг президенти Л. Сереньи ва бошқа демократлар озод қилинсин! — деб талаб этамиз.

Парагвай Компартиясининг раиси Антонио Майдана

ИМПЕРИАЛИЗМ ВА РЕАКЦИЯ МАҲБУСЛАРИГА ОЗОДЛИК!

СОВЕТ ИТТИФОҚИ КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИ XXV СЪЕЗДИНИНГ БАЁНОТИ

18 йилдирки, турма камерасида азоб чекиб ётмоқда. Бутун мамлакатда бешафқат ҳарбий диктатура ҳукм сурмоқда. Антонио Майдана озод қилинсин! Парагвай Компартияси Марказий Комитетининг секретари М. А. Солер, Парагвайнинг неча юзлаб бошқа ватанпарварлари озод қилинсин!

Гватемалада кейинги йилларда Гватемала Меҳнат партиясининг Бош секретарлари Б. Альварадо Монсон ва У. Альварадо Арельяно бирин-кетин шафқатсиз қасос қурбонлари бўлди. Бразилияда Компартия ва демократик оппозиция арбоблари турмаларда бедарак йўқолиб кетмоқда. Аргентинада реакцион кучлар Компартияни ва бошқа тараққийпарвар ташкилотларни доим террор қилмоқдалар. Гаитида террор тўхтовсиз давом этмоқда.

Съезд ана шу репрессияларнинг ҳаммасига ўзининг кескин норозилигини билдиради ва бу репрессияларга чек қўйилсин, деб талаб этади!

Африкадаги миллий-озодлик ҳаракатининг атоқли арбоблари — Гвинея ва Яшил Бурун ороллари мустақиллиги африкаликлар партиясининг бош секретари Амилкар Кабрал ва Мозамбик миллий-озодлик фронтининг президенти Эдуардо Мондлане империалистларнинг агентлари қўлида ҳалок бўлди.

Ирқчиларнинг Жанубий Африка Республикаси, Намибия ва Зимбабве халқлари устидан ҳукмронлиги инсониятнинг ор-номусини таҳқир этишдан бошқа нарса эмас. Турма жаллодларининг ваҳшиёна муомаласи натижасида ажойиб инсонпарвар, ирқчиликка ва социал адолатсизликка қарши довюрак курашчи Брам Фишер ҳалок бўлди. Африка қитъасидаги энг кекса Компартия бўлмиш Жанубий Африка Коммунистик партиясининг қамоққа олинган бошқа арбоблари жуда оғир шароитларда азоб чекмоқдалар. Ирқчиларга ва уларнинг гумашталарига лаънат! Африканинг жанубидаги миллий-озодлик ҳаракатининг ҳамма иштирокчилари озод қилинсин!

Индонезияда минг-минглаб коммунистлар қириб ташланди. Ҳозирги вақтда ҳам неча ўн минглаб сиёсий маҳбуслар турмаларда, қамоқ лагерларида азоб-уқубат чекмоқда. Индонезия коммунистларига, барча ватанпарварларига озодлик!

Исроил томонидан босиб олинган Фаластин ерларида агрессияга қарши, ўз халқининг мустақил давлатга эга бўлиш каби муқаддас ҳуқуқи учун курашган кишилар қамоққа олинмоқдалар ва зиндонларга ташланмоқдалар.

Испанияда аввалдагидек ҳозирда ҳам неча юзлаб сиёсий маҳбуслар — коммунистлар, социалистлар ва бошқа демократларга қонуний эркинлик беришдан бош тортмоқдалар. Съезд испан халқининг ҳаққоний ишини ёқлаб чиқаётган барча кишиларни қўллаб-қувватлайди.

Съезд халқлар тинчлиги ва хавфсизлиги учун изчил кураш олиб бораётган, меҳнат аҳлининг манфаатлари учун, инсониятнинг порлоқ келажаги учун жонбозлик кўрсатаётган барча кишиларни ҳибсга олиш ва таъқиб этишларни қатъий қоралайди.

Съезд революцион, социалистик ҳаракат аҳамиятлари ва қаҳрамонларини тамомила қўллаб-қувватлайди ва уларга [illegible] саломини йўллайди.

КПСС XXV съезди КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари ўртоқ Л. И. Брежнев докладида Москвада совет коммунистларининг пролетар интернационализмнинг улуғ ишига абадий садоқат рамзи сифатида халқаро коммунистик ҳаракат, ишчилар ҳаракати ва миллий озодлик ҳаракатининг қаҳрамонлари, халқ бахт-саодати йўлидаги фидокор курашчилар хотираси учун монумент ўрнатиш тўғрисида қилинган таклифни маъқуллади.

Қаҳрамон большевиклар партиясининг, бошқа мамлакатлардаги [illegible] партиясининг [illegible] террор [illegible] барбод этилади.

Съезд жаҳондаги барча коммунистларни, ҳамма мамлакатлардаги меҳнаткашларни, жамоат ташкилотларини, демократия ва социализмнинг авангард кучларига қарши қаратилган террор ва репрессияларни тўхтатиш учун, реакционерлар барча маҳбусларини озод қилиш учун курашда янада актив қатнашишга даъват этади.

КПСС, Совет Социалистик Республикалари Иттифоқининг халқлари бунга ва социализм мақсадлари учун курашчиларнинг сафдошлари билан амалий бирдамлигининг ибрат денича традицияларга бундан буён ҳам оғишмай амал қилаверадилар, пролетар интернационализм ишига ҳамиша содиқ бўлиб қолаверадилар.

МЕҲНАТ ФРОНТИНИНГ ПЕШҚАДАМЛАРИ

Бутуниттифоқ Ҳурмат тахтасини очиш тантанаси

СССР Халқ хўжалиги ютуқлари выставкасида барпо этилган Бутуниттифоқ Ҳурмат тахтаси мамлакатдаги илғор коллективлар шавкатли меҳнатининг ёрқин ифодаси бўлиб қолди.

Ҳурмат тахтасига «Тўққизинчи беш йилликдаги шавкатли меҳнати учун» эсдалик нишонлари билан ҳамда КПСС Марказий Комитети, СССР Министрлар Совети, ВЦСПС ва ВЛКСМ Марказий Комитетининг кўчма Қизил байроқлари билан мукофотланган юзлаб корхоналар, ишлаб чиқариш бирлашмалари, колхозлар, совхозлар, қурилишлар, илмий-тадқиқот ташкилотлари ва бошқа ташкилотларнинг коллективлари ёзиб қўйилди. Бу мукофотларга улар тўққизинчи беш йиллик план топшириқларини бажаришда, ишлаб чиқариш самарадорлигини оширишда, меҳнат унумдорлигини ўстиришда, маҳсулот сифатини яхшилашда энг юқори кўрсаткичларга эришганликлари учун сазовор бўлдилар.

29 февралда Бутуниттифоқ Ҳурмат тахтасини тантанали очиш маросими бўлди. СССР Халқ хўжалиги ютуқлари выставкасининг Саноат майдонига КПСС XXV съезди делегатлари — шавкатли меҳнат эсдалик нишонлари билан тақдирланган коллективларнинг вакиллари, партия, совет ва жамоат ташкилотларининг вакиллари, фан ва техника арбоблари келдилар.

Майдонда тўпланганлар В. В. Гришин, А. П. Кириленко, Ф. Д. Кулаков, М. С. Соломенцев, В. И. Долгих ўртоқларни қизғин кутиб олишди. СССР Министрлар Совети Раисининг ўринбосари В. Н. Новиков, ВЛКСМ Марказий Комитетининг биринчи секретари Е. М. Тяжельников, бир қанча иттифоқдош республикалар Компартиялари Марказий Комитетларининг секретарлари, СССР министрлари, ишлаб чиқариш илғорлари, илм-фан ва маданият арбоблари, меҳнат ҳурматининг минбарга чиқдилар.

Бутуниттифоқ Ҳурмат тахтасини очишга бағишланган митингни ВЦСПС секретари В. И. Прохоров очди.

КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, КПСС Марказий Комитетининг секретари А. П. Кириленкога сўз берилади.

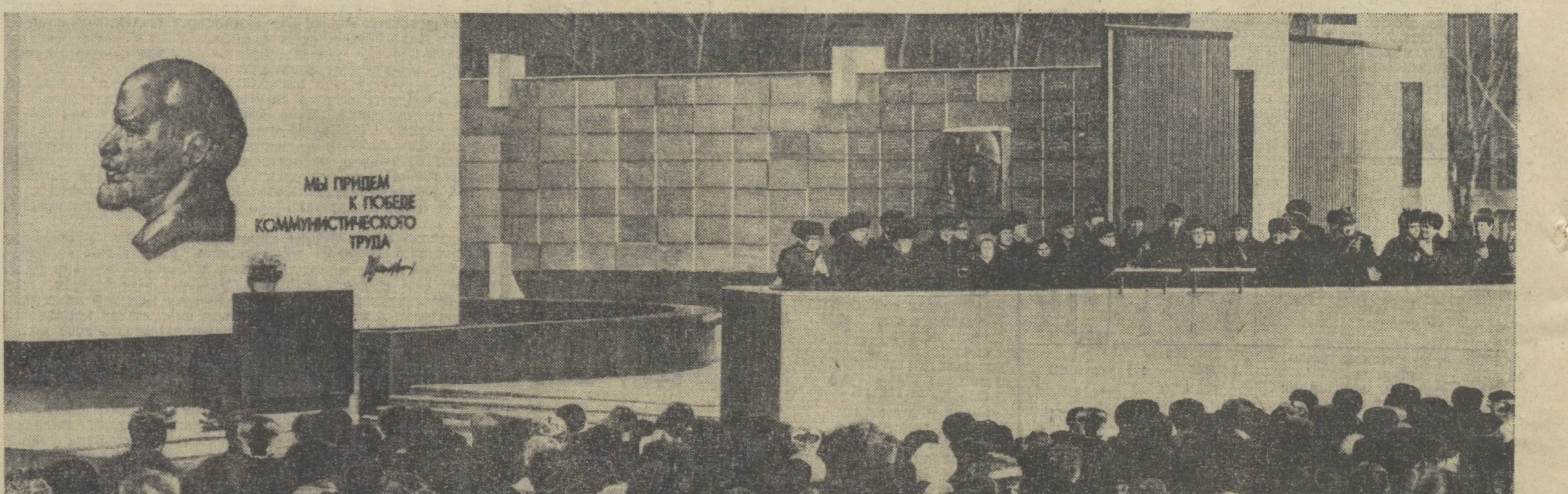

СССР Халқ хўжалиги ютуқлари выставкасида Бутуниттифоқ Ҳурмат тахтасини тантанали очиш.

(Сурат «Правда»дан олинди).

Ўртоқ А. П. КИРИЛЕНКО нутқи

Азиз ўртоқлар!

Бизнинг улуғ Ватанимиз Улуғ Октябрь революциясининг беш йиллиги тарихий XXV съездига жуда катта ютуқлар билан келди. Мамлакатимиздаги барча илғор коллективлар, барча меҳнаткашларимиз ҳурсанддир, деб ўйлайман. Бугун бу ерда, Халқ хўжалиги ютуқлари выставкасида Бутуниттифоқ Ҳурмат тахтаси очилмоқда. Ҳурмат тахтасига юзлаб энг яхши коллективларнинг номлари ёзилди. Шу митингда меҳнат билан ўзини кўрсатган бутун мамлакатимиз номидан жуда катта миннатдорчилик изҳор этишимизни билдиради.

Биринчи бўлиб бу шарафга тўққизинчи беш йиллик топшириқларини бажаришда энг катта натижаларга эришган ва 1975 йил планини муддатидан олдин адо этган 750 коллектив сазовор бўлди. Булар энг яхши коллективлар, халқ хўжалиги тармоқларининг илғорлари. Уларнинг ажойиб ишлари меҳнат шон-шуҳрати ва шавкатининг намунаси бўлиб турибди.

Бу ерда, шу митингда ва шу шонли коллективларнинг вакиллари, барча совет республикаларининг вакиллари, Ватанимиз пойтахти — Москва меҳнаткашлари қатнашмоқдалар.

Партия Марказий Комитетининг, шахсан ўртоқ Л. И. Брежневнинг социалистик мусобақа ҳақида айтган фикрлари меҳнаткашларимизни янада руҳлантирди. Шу муносабат билан, бизнинг мамлакатимиз ва бутун дунё коммунистларининг доҳийси В. И. Ленин бу ҳақда айтган сўзларини эслашга ижозат бергайсиз.

Ўртоқлар! Бутуниттифоқ Ҳурмат тахтаси коммунистик қурилишда катта ҳисса қўшган партиямиз XXV съезди бўлиб турган кунларда тантанали равишда очилаётгани бежиз эмас.

Партиямиз съезди планлаштирган бугун сиёсий қарашни қабул қилган программа ўзгаришлар хусусида гапирди. Совет кишилари, қардош социалистик мамлакатлар ва жаҳон коммунистик ҳаракатининг ҳам қизиқиши билан кузатиб турган бу программа катта ва мураккаб вазифаларни кўзлайди.

КПСС Марказий Комитети Бош секретари ўртоқ Л. И. Брежнев «Коммунизм ва меҳнат» деб таъкидлади. «Бу тушунчалар доимо ёнма-ён туради. Инсонни меҳнат яратди ва меҳнат ҳар доим инсон ҳаётининг асоси бўлиб қолади», — деди.

мулжалланган ҳар томонлама тараққий эттириш йўлларини белгилаб бердилар ҳамда тинчлик ва халқаро ҳамкорлик, халқлар озодлиги ва мустақиллиги учун курашни давом эттириш программасини ишлаб чиқдилар.

Бу эса ривожланган социалистик жамиятимизнинг чинакам имкониятларидир. Партиямиз коммунистик қурилишнинг муҳим йўналишларини белгилаб берди.

Совет кишилари жонажон партиямизга чин қалбдан ишонадилар. Партиямизнинг буюк ишлари, буюк режалари ва йўл-йўриқлари тўғри эканига ишонадилар. Дохий Владимир Ильич Ленин белгилаб берган буюк мақсадлар йўлида ҳаракат қилиб, XXV съезд қарорларини амалга оширишга бел боғлайдилар.

XXV съезд партия сафларининг мустаҳкам бирлиги, совет кишиларининг жонажон партияга бўлган чексиз садоқатининг янги намоёнидир. Съездда ҳар бир делегат иштирок этди ва ҳар бири ўз фикрларини билдирди.

Чет элларлан келган дўстларимиз съезд минбаридан сўзлаб, жаҳон революцион ҳаракатининг ажойиб ютуқлари ҳақида гапирдилар.

жуда ... яхши билади, чунки партия — халқ оммасига таянади, улуғ совет халқи эса партия сиёсатига тўла равишда қўшилади ва бу сиёсатни амалга ошириш учун актив курашади.

В. И. Ленин омма ўзини кўрсата оладиган, ўз қобилиятларини кенг ишга сололадиган, халқ орасида бамисоли битмас-туганмас чашмадек бўлган талантларни рўёбга чиқарадиган бунёдкорлик ишлари майдонига меҳнаткашларнинг кўпчилигини ҳақиқатан кенг равишда жалб этишдан иборат социализмнинг вазифасини кўрсатиб берган эди.

Ленинчилар бу орзусининг рўёбга чиққанининг гувоҳимиз. Социалистик мусобақа ҳам ана шунинг муҳим формаси — биринчи беш йилликлар даврида стахановчилик ҳаракати ва ҳоказо... Ҳозирги кунда мусобақа жуда кенг кўламда олиб борилмоқда.

Шу митингда мен Леонид Ильичнинг XXV съезд минбаридан туриб айтган чуқур маъноли бир гапини айтиб ўтмоқчиман. Леонид Ильич айтдики, ҳар бир кишининг уддаси ўзининг янги кунларнинг бошланиши ... деди.

Кундалик меҳнат фақат социализм шароитидагина шу қадар юксак баҳоланади. Фақат социализм шароитидагина меҳнат эзгу хизматнинг асоси бўлиб қолади.

Партия социалистик мусобақани ҳар томонлама ривожлантириш билан фақат мамлакатимиз экономикасини тараққий эттириш вазифасинигина ҳал этмайди.

Бутуниттифоқ Ҳурмат тахтасига ёзилган коллективлар ...

катнинг экспедиция ... интересиниг ... ҳаммаси ... ҳурмат ва миннатдорчилик билдиради.

Ҳурмат тахтасига илғор колхозлар ва совхозлар ёзилган.

Ҳурмат тахтасига саноат, транспорт ва қурилишларнинг энг яхши коллективлари ёзилган.

Шу нарса диққатга сазоворки, Ҳурмат тахтасига барча совет республикаларининг коллективлари ёзилган.

Хуллас, ишчилар синфи, колхозчи деҳқонлар ва халқ зиёлиларининг иттифоқи мамлакатимизнинг бой тажрибасидан кенг фойдаланиб ...

Ҳурмат тахтасига ёзилиш меҳнат коллективларига ифтихор туйғуларини туғдиради.

Мана шу ишларнинг ҳаммасида ... социалистик мусобақанинг ...

Ўртоқлар! КПСС XXV съезди ...

Съезд қарорларини ...

Бутуниттифоқ Ҳурмат тахтасига ...

шаклларини ... иштирок этиш ... шавкатли ... меҳнат ...

программасини қандай амалга оширганликлари тўғрисида гапириб бердн.

Эришилган натижалар, деди у, аграр сиёсат соҳасида Леонид Ильич Брежнев ташаббуси билан КПСС Марказий Комитетининг 1965 йил март Пленумида ишлаб чиқилган ва партия XXIII ва XXIV съездларининг қарорларида ривожлантирилган йўл тўғри ва ҳаётий йўл эканлигини кўрсатиб турибди.

Бутун совет халқи каби Украинанинг қишлоқ хўжалик меҳнаткашлари ҳам тўққизинчи беш йилликда қилинган ишлар билан фахрланмоқдалар. Улар эришилган натижалардан мустаҳкамланиб колмасдан, бу натижаларни кўпайтиришга ҳам маҳкам бел боғлаганлар.

Бутуниттифоқ Ҳурмат тахтасига биз ...

Бутуниттифоқ Ҳурмат тахтасига ёзилган ...

— Леонид Ильич Брежнев партия XXV съездида қилган докладида ...

Ленинчи партия теварагида маҳкам жипслашган ...

Херсон областининг ...

Тошкент областининг ...

бахтга мушарраф бўлдим. Ўртоқ Л. И. Брежнев ўзларининг ...

Бугун биз Бутуниттифоқ Ҳурмат тахтасини очишга ...

«Уралэлектромодь» комбинатининг катта мис эритувчиси А. М. Латухов партия XXV съезди қарорларини ...

— Ҳозир, деди у митингда сўзга чиқиб, — ҳар бир ...

Албатта, бизнинг ишимизда камчиликлар ...

Нефтеюганск пармалаш ...

фахрланиб бундай деди:

— Леонид Ильичнинг ...

Митинг иштирокчилари ...

Тюмень нефтчиларининг ...

Мен бугунги митингда ...

Митинг тугади. Ўртоқ А. П. Кириленко ... Ҳурмат тахтаси ...

Митинг қатнашчилари бўлган съезд делегатлари митингдан сўнг СССР Халқ хўжалиги ютуқлари выставкасидаги КПСС XXV съездига бағишланган павильонлардаги экспозициялар билан танишиб чиқдилар.

(ТАСС).

ЎЗБЕК ТИЛИДА

КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари ўртоқ Л. И. Брежневнинг «КПСС Марказий Комитетининг Ҳисоботи ва ички ва ташқи сиёсат соҳасида партиянинг навбатдаги вазифалари» тўғрисида 1976 йил 24 февралда Кремлнинг Съездлар саройида қилган доклади

«Ўзбекистон» нашриёти ўзбек тилида алоҳида китоб қилиб чиқарди.

Китобча кўп нусхада нашр этилди. (ЎзТАГ).

Редактор М. ҚОРИЕВ.

Р. 03229. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг босмахонаси. Тошкент шаҳри. Индекс 64583. В. — 50.